

„Varpas“ išleidžiamas
Tilžėje 20 kiekvieno
mėnesio. Metinė preke
su prisiuntimu:
Rusijoje uždeng-
tose gromatose . 6 rubl.,
Prusuose . . . 4 mark.,
Amerikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kaštuoja už kiekvieną ke-
tvirtai dalį eilutę smulkiu
raštu spausdą 20 pfen. arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje Tilžėje
(Tilsit Ostpreussen).

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Italpa: Reikaluose apšvietimo, -j-a-. — Sziaucius ir jo šeiminikštis (juokai), Juozo Korzeniowskio. — Pri-
vatiška ir drangijinė ukės organizacija, Liutas. — Auditor et altera pars, Šzernas. — Tėvyniški varpai, Q. D. ir K. —
Naujansia tiesdavystė apie darbinjkus, Joniškis. — A. a. vyskupas Oliaka, Vyras. — Korespondencijos, Bl. Dgl. — Politika,
Joniškis. — Muzika. — Gromatnyčia. — Apgarsinimai.

„Varpas“ 1891 m. išeis, kaip ir lyg šiol
kas mėnesį. Preke ir pakraipa laikraščio pasi-
lieka ta pati.

Rašant į rėdystę su kokin nors reikalu,
reikia šitokį antrašą padėti: **Szernas, Tilsit
(Ostpreussen), Höhe Strasse Nr. 93.**

Nuo ateinančių metų, del kontroles ajentų,
įvedame apgarsinimą užmokėjusių už laikraštį
— delto-gi meldžeme visų mūsų abonentų pri-
duoti vardus, po kokiais norėtu, idant laikraštiję
butu apgarsinti.

Reikaluose apšvietimo.

Visur sviete ir tarp sauvaldiškų tautu, del
platinimo apšvietimo neužtenka išlygos viešpatystes
ir valšėių, kurie lygiai delto dalį savo turtu
paskiria, bet prie to da prisideda visa drangija,
visi žmonės, susirisdami į draugystes, turinėias už-
duotę — platinimą apšvietimo tarp žmonių. Vizame
gal sviete nėra taip tvirtai susiorganizavojusios ir
taip išsiplatinusios draugystes, kaip vokiškas
Schul-Verein. Turtai tos draugystes ir jos
dalių, ēsančių visuose kraštuose svieto, kur tiktai
yra nors keletas vokiečių, išneša šimtus milijonų
markių, o skaitlius šanarių milijonus. Viešpatysčių
viduriuose, francuzų arba anglų, draugystės del
pakelimo mokslo, pagal turtus, nepasilieka užpaka-
lyje, bet viduriuose viešpatystes Schulvereinai
nereikalauja dangel rupītis apie apšvietimą savo
gimines — ēion viską atlieka viešpatyste; — ver-
einas platiną apšvietimą ir prisideda prie užlaikimo
vokietystės tarp vokiečių svetur išsiskirsčiusių;
platidami vokišką apšvietimą, pritraukia prie vo-
kietystės ir svetimus gaivalus, mažai apie už-
laikymą savo tautystės besirupinančius. Apygar-
dose sumaišytos kilmės gyventojais Čechijoje,
Slavonijoje, Rumunijoje, Argentinoje, Brazilijoje
arba Anstralijoje dalys Schulvereinų rupinasi apie
užlaikymą vokiškos kalbos tarp išsiskirsčiusių

tarp svetimų gaivalų vokiečių; aplengvina pažintį
vokiškos kalbos svetimiems ne vokiškiems gaiva-
lams. Priimdami maloniai svetimų tautų vaikus
į mokslinycias savo spekomis uždėtas ir užlaiko-
mas, platina tarp tų svetimų vokišką kultūrą;
dalidami dykai arba pusdikiai knygąs, — gerai
ir išmintingai jas išrinkdami, kelia po visa pasaule
garbę del vokietystes.

Del smulkių tautiškų gaivalų, ēsančių sun-
kiame politiskame ir ekonomiskame padėjime ne-
galima pasiekti viska, ką daro ir atlieka galinga
vokiška tauta, bet ir tarp tokių randame pa-
veikslus, kuriuos mums priimti ne tiktai galima,
bet ir neatbutinai reikalinga. Ne minėsime jau
čia apie žydų Atliancė Israelite kuris gal augti
ir žydėti taip plačiai tiktai prie žinomo rupestin-
gumo ir vienybes žydų del jų gimines reikalų,
bet mums išsiskirsčiusiems, be jokios savo-tarpinės
organizacijos, šnairuojantiems vieni ant kitų, tokia
užduotė šiandien nepasiekiamo. Čechai įkišti
kaip kylys į medį į vokiškas apygardas, budami
pereituose amžiuose ne legvesniame padėjime,
kaip mes šiandien po rusų vadžia, ne tiktai mo-
kėjo užlaikyti savo tautišką individualizmą, bet
ir įstengė pakelti jį į vietą atsakančią šiandie-
niškam kulturiškam padėjimui aplinkinių. Čechai
su tautiška organizacija, nors ne taip skaitlingi ir
seniaus nužudę sauvaldystę, bet rodos lenkus
bus pralenkę. Pats visur nupeikiami lenkai
lygiai tur įrengtas draugystes del apginimo savo
tautystės, įpač-gi savo kalbos; ir tarp mus-gi
Lietuvoje platinasi lenkiškos knygąs pusdykiai,
arba ir visai dykai buvo dalinamos tarp lietuvių.
Knygąs tos, žinoma nesiplatitu, jai lietuviai ga-
letu turėti savo, bet kada tos geradėjystemis
rusų valdžių yra uždraustos — pasilieka vieta
del platinimo lenkiškųjų — nes 3 mil. lietuvių
be knygąs apseiti negali. Kur sunkiausias padė-
jims lenku, ten ir organizacija jų tvirčiausia.

Kunigaikštystėje Poznaniaus, kur jie ekonomiškai ir kulturiškai prispausti vokiečiu, tirpsta luomiška neapykanta tarp valšėionių ir bajorų, tenai vieni kitiems broliškai ištisia ranka dėl pagelbos, žinodami, kad tiktai gelbėdami vieni kitus, gal išlikti ėielais ir užlaikyti lenkystę.

Tarp lenkiškų draugysėių įrengtų Poznaniaus kunigaikštystėje, kurias mums labjusiai reikėtu megėdzioti — yra taip vadinamos kuopos del įrengimo valšėioniškų skaitliniečių (Kółka Czytelni ludowych). Prie sąnarių kuopu priguli visi liuomai kaip vyriski, taip ir moteriski; skaitlius jų rokuojasi tukstančiais o turtai dešimtimis tukstančių markių. Daugelis išdavejų duoda dykai savo išdavimus kiti ima užmokėsnį tiktai už prisuntimą — kiti vel už pusę prekes atiduoda del tų skaitliniečių knjgas. Yra daugel ir tokių, kurie be užmokėsno paveda vietą savo namuose del užlaikymo skaitliniečios. Šiandien Poznaniaus kunigaikštystėje valšėioniškos skaitliniečios daugiausiai prisideda prie užlaikymo lenkystes ir pakelia lenkų dvasią tarp tamsių, sankiai dirbančių ant duonos kasnio valšėionių ir fabriky darbinjky. Kad nebutų skaitliniečių, vokiška kalba platėjusi tarp lenkų darbinjku, o lenkiška butų užmiršta. Kuopos platinimo skaitliniečių del žmonių labai butų atsakančios del prusų Lietuvos; nauda jų butų didesnė ne kaip iš esančių eionai efemeriską draugysėių. Galima tikėti, kad taip kaip lenkų išdavejai, padarytų ir musiškiai ir neatsisakytų duoti, jai ne dykai, tai nors užnumažitą prekę savo išdavimus, jai tiktai atsirastų skaitliniečios. Reikalas tokių skaitliniečių eionai neatbutinas. Čia yra daugel lietuviškų giminių, kur tevai labai menkai moka vokiškai, bet vaikai visai atbulai: menkai jau tėvų kalba te pažįsta. Priprato jie prie vokiškos kalbos skaitydami vokiškas, labai pigiai gaunamas knjgas, gauti-gi lietuviškas ne taip yra lengva ir pigu; skaitydami vokiškas, ne turint savųjų, pa lengva prisisavima ir kalba skaitomų knjgu.

Del Rusijos Lietuvos, kur skaitliniečių įsteigti atvirai viešpatystes ištatai ne daleidžia, atsakančiausi yra susidraugijimai taip pačių žmonių. Už paveiksla čia labjusiai galėtu stoti draugystė Atgają. Nauda tokių draugysėių, ir be platesnio išaiškinimo, kiekvienas pripažįs. Draugystė, kurios paveikslą nurodome, užgimė pati be prisidėjimo arba prikalbinėjimo mokslingųjų brolių; pats ukinjikai artojai ir darbinjikai reikalą ir naudą jos suprato. Aišku, kad pigiaus atseina išsirašyti knjgas dešimčiai arba dvidešimčiai susitarus ir paskui visiems iš jų naudoti ne kaip kiekvienam paskyrium visas tas knjgas išsirašyti; kišenius vieno delto gal ir neužtekti, susidraugijusiems-gi nepersunku visų spekomis tai atlikti. Kada labjaus tarp žmonių platjisis lietuviškos knjgos —

mažiaus platjisis svetimos ir lietuviška kalba grynai užsilaikys tarp musu žmonelių. Kam tas dalykas rupi — tegul nesigaili darbo pridėti, idant tokios draugystės kaip pažįstamoji Atgaja pradėtu dygti tarp žmonių kaip grybai po lytui. Prigulėtu, idant apsigyvenę tarp žmonių mokslingesniejie prikalbinėtų žmones pradėtu risti į tokias kuopeles, — kur galima prisidėtu su savo skatiku prie gelbėjimo tamsesniųjų brolių. Sąnariai kuopeles naudotu dykai iš knjgų jų savystę esančių; taipjau-gi už mažą užmokėsni galėtu paskoliti neprigulintiems į kuopelę užsitikimiems kaimynams. Tokiu budu mažumai pasidaugjytų ir reikalingi del išsirašymo daugiaus knjgų pinigai; tuom pačių daugiaus galėdami išrašyti, pridutu norą išdavejams daugiaus musiškų knjgų išdavineti ir musu rašėjams — norą rašyti. Daugiaus gi iš to laimėtu musu brangi kalba, musu rašleva ir apšvietimas ir vieta girtuoklystės tarp žmonių užimtų dorybė.

- j - a -

Sziauczius ir jo szeiminiksztis.

Luokai,

Juozo Korzenowski'o, perverte kn. Aleksandrowicz, 1883 m.

(Tasa.)

Gurksnis. Tai-gi aš artinuosi prie reikalo.

Saroskienė (pasoksta ir stoja į jų tarpą). Prie kokio reikalo?

Gurksnis. Prie pabaigimo reikalo apie nutekėjimą už manęs, ką jau sutariau su bičiuoliu, kurs čia šit blaivus . . .

Saroskienė. Matitiesi, kad jau pats nebėsi blaivus, pats nebesizinau ką kalbas — eik sau šalin!

Gurksnis (Ima kėslą ir sėdasi). Atleiskite man tai, kad atsisėsiu, nės pailsau, vesdamas namon savo bičiuolį.

Saroskienė (pertraukdama). Kas esi ir ko čia nori? Sakykk man tuojau.

Gurksnis. Baltrus Gurksnis — buvau perdėtinu rztaros sude — užtaros! o tai geras daigtas; tadą tiktai nebe gerai kadą reiki eiti ant sudo Dievo, bet tai prie musu reikalo neprideri — čia matai šnekama apie istekėjimą mergaitės už manęs, ką jau sutariau su savo bičiuoliu, kurs čia nurokuoja.

Saroskienė. Ar tamsta girdi — tas bičiuolis nieko neprisidės, kaip aš liepsiu tamstą, paėmus už apikaklės, išmesti į užduri — ir tadą žinok, berasęs apskundą vien pas Poną Dievą.

Gurksnis (ramiai). Taip tai tiktai sakoma. O aš, grįždamas prie reikalo, pasakisiu tamstai, kad esmi našlis, turiu penketą vaikų-mažuciukų. O kad tamsta žinotumei koks ten namie rėksmas ir kliksmas! penketas — pats viresnisis turi jau septinerius metus, du jų jau raupais apsirgo . . .

Saroskienė. O man kas darbo?

Gurksnis. Negaliu jo suvaldyti, karvelait, ir dėl to, trumpai sakant, panorėjau apsipaciuoti su tąją mergaitę.

Saroskienė. Bet man kas darbo apie tai? Sakykk man tuojau.

Gurksnis. Kaip-gi tamstai ne darbas jaigu aš vedu tą mergaitę, kaip jau sutariau su jos godotinu tėvu, kurs . . .

Šaroškienė. Kurs pasigėręs pažadėjo tamstai dukterį; tfu! tokiam Pone atleisk! Aš negirta tamstai sakau, kad liepsiu iš namų išmesti jaigu pats neišsinešinsi.

Barbė. Juk tai iš tikro antkritis — mamait aš Gasparą pašauksiu.

Gurkšnis (ramiai). Grįžtant prie reikalo, sakau, karvelait, kad aš šnekėjau su Morkeliu, kuriam mano bičiulis kaltas 3000 auksinų — Begėdis židas, karvelait, kjetas kaip tiktai padas.

Šaroškienė (truputį sutrikinta). Nu ką su juomi kalbėjai, ir kas tamstai tai darbo?

Gurkšnis. Matai, karvelait, židas jau nusamdė licitatorių, nės jis pasitiki, kad mano bičiulis neišimokės ant laiko.

Šaroškienė. Tamstos bičiulis paleistuvis — ir tamsta jam padėdi gaisėti laiką, sveikatą ir pinigus. Tai tikra korone Dievo (sėdasi).

Gurkšnis. O tai kaip sakiau, tuos tris tukstančius, karvelait, aš galėčiau išmokėti, ir tamstus išgelbėti nuo žido ir licitatoriaus; taip tad mudu sušnekėjova su bičiuoliu, taip nuomoningu, bet . . .

Šaroškienė. Bet ko?

Gurkšnis. Bet ta mergaitė bus mano žmoną; nės, kaip jau sakiau, esmi našlis ir turiu penketą vaikų — par tai man reikia pačios, kad ji vaikelius prižiūrėtų.

Šaroškienė. Tai-gi nori, kad aš pritarčiau tam, ką tas pasileidėlis padarė įgeręs? kad aš vaiką parduočiau už tris tukstančius?

Gurkšnis. Taip musu sukalbėta . . . ir . . .

Šaroškienė (pašokdama). Ar tu ne eisi laukan — kad tavę visi velniai!

Gurkšnis. Bet jau minėti tris tukstančiai, karvelait . . .

Šaroškienė. Norint jų butu dešimtis, ir tai užteks kaip išparduosiu visus savo baldus — geriau lai ateina židas, lai ateina licitatorius — lai jis visą ką atima — ir tai bus geriau ne kad pagloba pakarčeminių šalavalkų, kurie begerdami karčemose užmuša vaikų tėvus. Aš jumis į sudą paduosiu, kad jums už tokią bičiuolistę gerai iškapotų. Eik sau laukan, nės kaip imsiu pati pilti, tai pažįsi gerumą moters bičiuolio taip nuomoningo.

Gurkšnis (stojasi). Palik sveika, karvelait, bet aš turiu žodį savo bičiuolio, kurs čia . . .

Šaroškienė (nebetverdama bėga prie duriu darba-vietės). Ei! Gasparai! Motiejau! Baltrai!

Gurkšnis. Lenkiuosi lyg žemės — labai labai žemai! (į šalį). Palaukk tu man boba! jis dar neiš-blaiivės ir rito aš jam . . . (išspudina).

Devintas atsitikis.

Šaroškienė, Barbė, Gasparas, Šaroška miege.

Gasparas (jeidamas). Ką tamsta liepsi? (tilomis.) Barbait, kas čia buvo? (pamato šaučių.) Aa, jau meistras pagr . . .

Šaroška (pabudęs sėdasi). Aprodau brangus bičiuoli! O tai mano. (Šaroškienė jam suduoda parveidą, jis-gi pakilęs sušunka.) Eija!

Šaroškienė (sėdasi). Emės, Gasparait, nuvesk jį į patalą (Gasparas veda jį laukan).

Šaroška (vedamas bamba). O tai mano pati — gera žmona.

Barbė. Vargšė ta mano matušė! bet neverk jau taip matušait (klaupia greta jos, ana ją glaudžia).

Veikme antroji.

(Vieta ta pati — Šaroškienė sėdžia prie staliuko, po valandos įeina Barbė iš tėvo grincios.)

Pirmas atsitikis.

Šaroškienė ir Barbė.

Šaroškienė. Nu o ką?

Barbė. Gi ką ten matušait? tėtūsis numiegojo, su visu išsiblaivėjo, — tiktai jam galvą skauda.

Šaroškienė. Galvą pasileidėliui skauda? Geriau, kad jam užpakalis skaudėtų nuo patepimo, kokį aš jam ketinu duoti ir jo bičiuoliams, kad metavotuos.

Barbė. Tiktai matušait manęs paklausik, o pamatysi, kad bus gerai. Aš kalbėjau su tėtūsiu — jis dabar gailėsi, kad tamstą užgavo taip, kad jis nebedrįsta pasirodyti. Nelaimingas tėtūsis! Jis siekia visais šventaisiais, kad atsiriš nuo bičiuolių ir, kad niekur nevaikščios be mūsų.

Šaroškienė. Tota, dukterait, tai trisdesimtas pažadas.

Barbė. Ką tamstai kenkia pamėginti trisdesimt ir pirmą kartą? pragaisties nėsant, gali buti pelnas (įeina Morkelis).

Antras atsitikis.

Tie patys ir Morkelis.

Šaroškienė. O pelnisiu — pelnisiu daug, pamatysi.

Morkelis (prisiartindamas). Ar sveiki? Niu, garbit Poną Dievą, tamsta gerai išrodai, ir tamstos duktė taipogi, ir nedvai, kad tamsta sakaisi pelnisianti — tai juk duoda sveikatą ir linksnumą — kad ir aš ką pelničiau — O ką tamsta pelnisi?

Šaroškienė. Pelnisiu vargonvamzdį.

Morkelis. O kaip ans brangus, tas vargonvamzdis? gali aš jį pirkčiau? arba gali pasirokuotumėme už skolą, nės pasakisiu tamstai . . .

Šaroškienė. Ką man pasakisi? kad mes tau esame kalti tris tukstančius, ir kad laikas apsimokėjimo arti?

Morkelis. Niu, ar-gi taip nėra?

Šaroškienė. Nereikalingai gursti, aš ir pati tai atmenu — o kaip ateis laikas, tai ir ateik — dabar-gi keliuok sau su P. Dievu.

Morkelis. Et, kad-gi jau tamsta tuojau ir piksti — o kas iš to bus, kad ir aš imsiu rustautiesi? Tada aš tuojau licitatorių . . .

Šaroškienė. Rūstaukiesi kaip tiktai nori, o dabar manę negaišik, man dabar kas kitas galvoje.

Morkelis. O kas tamstai dabar gali lindoti galvoje jaigu ne aš? Aš dabar turėčiau buti tamstai ir galvoje ir širdyje, kartu su trimis tukstančiais ir licitatoriu. Tamstos virui tai nerupi. Jis vakar visą dieną persijokojo gerinėje pas savo draugus, aš jį tadą mačiau, jis taip buvo linksmas ir taip šaukė — eija!

Šaroškienė. Tu iš manęs nesijuokauk, nės pasigailėsi.

Morkelis. Kaip tai, ar aš iš tamstos juokiuosi? Ar dabar laikas juokams, kad arti apmokėti skolą? Ai, vai, aš ne ant juoko primenu tamstai, kad už tris tukstančius man tamstus atsakote savo turtu ir savimi par Šv. Mikolą. O jis tas Mikolas čia už duriu laukia ligiai su licitatoriu, ir jie čia ateis greičiau, ne kad tamsta pasitiki. — Ir aš dabar juokaučiuosi? lai manę Dievas apgina nuo to!

Šaroškienė. Gerai jau, gerai, dabar dar 10 dienų lyg Šv. Mikolo, o jau atėjus ateik ir tujai, dabar-gi lai tavę neša šuva ant uodegos.

Morkelis. Kam taip? aš geriau pats eisiu pas

licitatorių ir pasakisiu jau, kad butu gatavas ant laiko ir išpilditu savo reikmenę. Aš gerai žinau, kad Šaroška neišsimokės. Jo draugai gers su juomi šnapškę ir bėrį, bet pinigų jam neduos, kaip į jo duris pabels Šv. Mikolas, norint jis ant stogo užlipęs bliautu — eija!

Šaroškienė. Žinau aš tai labai gerai — lai jo visi draugai eina po šuniams

Morkelis. Ir aš taip sakau. Jie tiktai žmogaus sveikatą ir pinigus atima; kad ne jie, tai aš laikui atėjus turėčiau tris tukstančius, o dabar turėsiu už grėbti visus jusu baldus. — Ot kiek tai sugaišties keliotiesi su tais senais baldais

Šaroškienė. Ar tu eisi sau ar ne? sakyk man tuojau.

Morkelis. Oi vai! ko čia taip rustautiesi? Aš sakau, kad dabar išeisiu, idant pagriščiau ant Šv. Mikolo. Palikyk sveiki (išeina).

Barbė (padėdama savo darbą). Ak matušait, kas tai par nelaimę!

Šaroškienė. Nelaimė, vaikel, turėti vyrą, kurs eina iš namų, norint jį P. Dievas ir prisiega prie jų priiřia.

Morkelis (pravėręs duris įkiša galvą). Aš dar norėjau tamstai priminti, kad neužmirštumei (išeina).

Šaroškienė. Ar tu žide nori manę suėsti? Aš tau visus peisakus išdraskysiu, jaigu tu neišeisi kuo greičiau.

Morkelis. At kam čion peisakus draskyti! jau jie garbinti P. Dievą ir taip nebeilgai man tarnaus. Ar zinai ką?

Šaroškienė. Nežinau, nežinau.

Morkelis. Niu tai kaip aš tamstai pasakysiu, tai žinosi. Tie bičiuliai tamstos vyro

Šaroškienė. Lai juos visus perkunija nutrenkia — sakau tau.

Morkelis. Niu, kam perkunija juos turi neužmušti? tegul juos sau muša, vienok vieną lai palieka . . .

Šaroškienė. Visus, visus, ir tavę kartu su jais.

Morkelis. Niu, niu, jau tamsta susimilk ant manęs ir ano vieno, nės jis su manimi yra susietas skolą tamstos vyro. O tai yra geras gešeftas — ir jis viřai pigus — tris tukstančiai išsimokės lengviai ant Šv. Mikolo. Ir be licitatoriaus apsieisme, ir tamsta pati busi rami, ir vyras bus ramus, ir aš busiu ramus — juk tai svarbus daigtas — ai, ai!

Šaroškienė. Kas-gi jis toks? Sakyk man tuojau.

Morkelis. Ar jis čia vakar nebuvo su vyru tamstos atėjęs — juk jo bičiuliai juodu čia atvedė iš gėrinės. Jis jau žmogus nebejaunas, našlis, turi penketą vaikų. Bet kas tai yra, kad nejaunas; jis taip kaip ir niekadą namie nesėdi, o kaip tamstos duktė turės protą

Šaroškienė (bėga prie Morkelio). Ak tu žido šmotas, tu maita dar mano vaiką pirši į pražutį?

Morkelis. Niu kas tai par piktibę? juk tamstos vyras pažadėjo jam duoti dukterį, jaib jis tiktai išmokėtu man skolą.

Šaroškienė. Aš neturiu dukters ant pardavimo už tris tukstančius; tai mano duktė, o ne to pagedėlio, išsivadėjusio ir pačios ir vaiko. Eik sau — o tam geradariui pasakykk, kad lai tik jis čia įkiša savo nosį, tai aš jam pagreibusi korpalių perbalrosiu kaktą — ar supranti?

Morkelis. Ui, kas taip aiřkios kalbos nesupranta — ka daryti, kad tamsta jo nenori; palikk sveika šiam kartui (išeina, bet paskui, pradareš duris, įkiša galvą). O ant Šv. Mikolo aš ateisiu su licitatoriu . . .

Treczias atsitikis.

Šaroškienė, Barbė, paskui *Gasparas* (Šar. sėdasi ir įkriaupia savo veidą, Barbė bučiuoja jos ranką).

Barbė. Matušait, matušait! taip manę mili. Nesirupink taip labai, mažu P. Dievas leis, kad aš pasilikčiau tamstos patieką.

Gasparas (iėjęs stebisi sukruťitas). Barbait, kas čia taip stojosi?

Barbė (paduodama jam ranką). Nelaimė, taip nelaimė Gasparait!

Gasparas. Tai-gi dėlko apie tai man nieko nesakote?

Šaroškienė. Ar-gi tu išsigalėsi mums duoti patarmę, karvelait?

Gasparas. Kodėl-gi ne? Ar tai aš negaliu dar daugiau dirbti, dar mažiau miegoti, mažiau valgiti, kad jums butu geriau? Ar tai aš negaliu jums be algos tarnauti, jaigu neišsigalite man mokėti?

Šaroškienė (atsistoja ir bučiuoja jam į galvą). Lai tavę Dievas palaimina už gerą širdį. Klausyk-gi, Gasparait; norint mano pats pažadėjo Barbutę kitam

Gasparas. Kitam? pažadėjo kitam? Ir tamsta tai sakai kaip kad tai butu niekai mano tu Dieve! o aš mislijau givensęs sau tikiai, dirbsęs turėdamas kadą norint savo namus, pačią ir vaikus. — O čia visa kas ant karta prapuola! (lamdidamas rankas.) Reikės man tekti ant sudo . . .

Barbė. Ant sudo? O Jėzus Marija! už ką-gi?

Gasparas. Už ką? už tai, kad aš tam, kuriam tėvas tamstą pažadėjo, kaktą perskelsiu —

Barbė. Nurimk, mano Gasparait, taip nebus — kas buvo, kad tėtušis, taip pasigėręs — atleisk jam Dievė — prizadėjo; bet matušaitė nenori — ir aš nenoriu ir ne eisiu, taip už kito ne eisiu, kaip tiktai . . .

Gasparas (griebia jai už rankos ir traukia prie savęs). Tiktai už manęs, Barbait? Ir matušaitė ne leis už kito tekėti kaip tiktai už manęs? — Sakykk tamsta ar taip? — nės matai, tai butu nudėta (grieku). O juk tai butu maria nudėtu, taip užmušti žmogų, jums pikto nepadariusį (verkia).

Šaroškienė. Žinok gerai, kad aš savo vaikelio nenužudisiu ir jos nenuvarisiu į pragaištį. Bet klausyk Gasparait!

Gasparas (šmurgnai). Girdžiu, girdžiu.

Barbė. Bet klausyk atidžiai, Gasparait, nės čia šneka apie rimastį matušaitės ir apie tai, kad musu darbavietę, klėtką ir visą ką turime neiřlicitavota.

Gasparas (išgąsdįtas). Dėl meilės Dievo! Kodėl iš karťo to nepasakėte?

Šaroškienė. Matai, Gasparėl! Kalti ešame židui tris tukstančius — apsimokėti laikas ant Šv. Mikolo — o visų pinigų nėra — o jau židas baido licitatoriais — ir atims visą ką; aš tą pagoną pažįstu.

Gasparas. O aš nederlis, ant Šv. Jono prařiau užmokescio. Matai Barbait, kas tai yra nieko nepasakyti savo tikram draugui, o tamsčiotiesi — o kad, Barbait, man jau seniai butumei pasakiusi: Gasparait! mes skoloje — tai aš nuo pat metu nebučiau ėmęs anei skatiko, nės jau nuo metu kokiui matai, kad aš į tamstą žiuriu — o dabar ką aš padarysiu nelaimingas?

Šaroškienė. Klausyk mano vaikel! meskimesi į visas puses. Turiu aš ten šiek tiek išlaikinije banke, tiktai nežinau kiek ten susidėjo — nuėjęs Gasparait paprašik ko norint, kad sumestu. To žinau, kad neganės, bet vis-gi geriau ką norint turėti, ne kad nieko. — Del ko-gi juokiesi?

Gasparas. Tai-gi nu, kaip ten nesijuokti, kad

žmogus toks — uožmarša? Išlaikos bankas! Aš juk ir atėjau, kad tamstai ir Barbaitei pasigirčiau turis pinigų taipo-gi išlaikos banke — o kaip tamstos manę įkalbinote, tai aš amžinai apie tai buvau užmiršęs. O tai kur vėjo galva!

Saroškiene. Ar ištikro vaikas! Ką kalbi? Iš kur-gi gavai ten pasidėti pinigų? Ar dėstei tą mažumėlį, kurį gauni kas keturdalį metu?

Gasparas. At, kur ten! (nežinodamas kaip beisusukti.) Kad aš nebemoku tamstai kaip ir be pasakyti — nės tai taip, kaip kad butu neger, drovu.

Saroškiene. Kaip tai? Tai gali svetimus radęs užtilėjai ir padėjai į banką?

Gasparas. Ką ten tamsta kalbi — kaip aš tokią piktibę padirbėjau! Ar nėra tam gazėtų, kad žmogus patogus, ką norint radęs, negalėtumei apšaukti, ar ką? Ar tai rastą daigtą pasiturėti nėra vis ligu kaip ir pavogti? O juk tamsta negalėjai pamislyti, kad aš ką pavogčiau?

Saroškiene. Tai man nebuvo nė ant liežuvio galo. — Bet pasakyk iš kur?

Gasparas. Reiki jau visą ką pasakyti, kad tamsta šaip ir taip apie manę sprendi. Tamsta žinai, kad aš esmi našlaitis ir nepažįstu savo tėvų. Kiek-gi atmenu savo mažistę, tai tiktai matau kaimą, o už ano kaimo didelį dvarą ir sodną, ten gyveno ponas, kurs kartais pasišaukęs manę apkabidavo O ten ponios nė jokios nebuvo. Buvo tiktai virtuvėje kažin kokia jauna ir graži moteriškė, ar tai tarnaitė ar kas, to nežinau. Ji labai manę milėdavo, prie jos visada miegodavau, ji manę šukuodavo ir mazgodavo — o kartais ji budavo — verkė; kaip manę taisydavo, tai ji budavo nulidusi ir išbliskusi, ir prie jos gyvos galvos aš buvau aname dvare, ir gerai man ten buvo. Bet ji neužilgo numirė (įkriaupia savo veidą).

Saroškiene. Kas-gi paskui tikosi?

Gasparas. Po tam manę išleido į mokslus prasižiūrėti amatnikystės, ir mokslavietėje mokinausi savo amata, ir nežinau kas ten mokėjo už manę meistrui, tiktai žinau, kad mokėjo, nės tai man sakė šeiminkštis, kursai taipo-gi gavo užmokestį, kad manę priziūrētu ir mokytų nebe tiktai amato, bet skaityti ir rašyti. Paskui kaip paaugau, tai manę nusiuntė į šį miestą. Čia perėjau visokius meistrus, kolaik ant galo apsibuvau šeiminkštėm pas tamstus, ir ačiu už tai Ponui Dievui (ima Barbę už rankos); nės čia man gerai. O labai gerai!

Saroškiene. Bet tie pinigai?

Gasparas. Ak, tie pinigai, aš juk juos vėl primiršau. O tai vakar vakarė gavau tokią gromatą ir nežinau nuo ko. Pasiklausykite tiktai (ištraukęs rašivą iš kišenio skaito). „Man tavęs pagailo, vargdieni! Žinau jog esi teisingas ir mandagus. Galėčiau tau duoti kitoniską dalį, bet žinau, kad tavo padėlije bus taip geriau. Lai tavę Dievas palaimina! Iš banko gauni mažą pluoštą pinigų ant pradžios, paėmęs pačią bene paliksi meistrui. Jei neliausiesi gyvėti blaiviai ir darbantiesi, tai ir aulinkui aš apie tavę pasirupinsiu.“ Veizdėkite taip parašita, bet keno, tai Dievas žino, nės nepadėjo parašo. Gali tatai ans pats dvarponis — bet mažas tai daigtas kas tai padarė — kas jis nebutu, jis matyti — yra geru žmogumi, o dovanas gero žmogaus reiki nuleisti ant gero. O dabar tai aš nueisiu ir gavęs pinigų tamstai parnešiu. Gali ten jų ir nėra daug, gali tai tiktai keli šimtai auksinų, bet ką padaryti? Norint tiek butu, tai tamsta juos paimsi nuo manęs, ar ne teisybė, kad paimsi? O juk nuo sunaus

galima visą ką imti, jaigu jis duoda iš suniško gerumo. (Nepažįstamas įejes atsistoja pridurije.)

Saroškiene (glebėstuoja ji). Geras jaunikaiti! Barbaitei pasakyk jam už tai ačiu labai žemai.

Barbė (apkabina ji). Mano tu Gasparait (pastebėjusi svetimą žmogų). Ak!

Gasparas. Dabar jau tenai (skubina išeidamas, stumtelėja nepažįstamąjį). Persiprašau, aš matai iš paskubos tamstos nepastebėjau (sprunka laukan).

[Toliaus bus.]

Privatizska ir drauginė ukes organizacija.

(Tąsa.)

Istatas platinimosi valstijos veiksmo.

Suliginanti istorija rodo, kad pas progresuojančias tautas valstijos veiksmas nuolat vis platinasi, ir tai platinasi kaip ekstenzyviškai, taip ir intenzyviškai: valstija imasi pildyti vis daugiau uždavų, ir savo uždavas, kaip naujasias taip ir senasias, vis pilniaus atlieka, šitą dalyką aiškiai patvirtina nuolatinis augimas finansiskų valstijos reikalų. Pažiūrėkime, kaip dauginasi valstijos darbai, realizuojant jai kožną iš augčiaus parodytų siekių:

1) Platinimasis valstijos veiksmo sferoje išsiaiškina tuom, kad pagal išsilavinusios valstijos idėja, jos svarbiausia uždava — tai užganėdinimas šito reikalo, ir kad geras jo aprupinimas priguli nuo skirtingo valstijos veiksmo šitoje sferoje; pernešti-gi valstijos darbą ant kitų autonomiskų ukių gali labai retai ir tik mažuose reikaluose.

Tuom tarpu garbės urėdnikai (patvaldystėje) darosi vis mažiaus naudingais, nės valstija reikalauja kvalificyruoto darbo, kurio dykai negali gauti; nors kultura minkština žmonių budą ir papročius ir nekurie peržengimai nyksta, bet vietoje tų atsiranda nauji, miklesni, reikalaujantieji daugiau išminties; žmonių gyvenimas nuolat darosi platesnis ir pilnesnis, o dėlei konkurencijos, ekonomiski ir juridiski interesai darosi nuolat labjaus supainioti, per ką randasi daugiau ginėjų už tiesas.

2) Valstijos veiksmas taip-gi nuolat platinasi dalyke išpildymo kultūros ir turtingumo siekių, bet skirtumas tarp valstijos veiksmo, pagal laiką ir vietą, čia didesnis nės kaip pirmam sykyje, delto kad čia, taip sakant, reikalas antros eilios, pagal svarbumą; čia eina dalykas ne apie skirtingą valstijos veiksmą, bet apie kombinaciją trijų ukiškų sistemų, čia klausymas apie principus, apie tai, kas geriaus. Delto kad išrišti klausymus, ar gali valstija, kada, kaip ir ant kiek ji gali išpildyti tą ar tą kultūros reikalą, reikalingi visapusiai ištyrinėjimai konkretiskų atsitikimų, o delto pirmiausiai reikalingas kontrolis, reikia kad tautos deputatai priziūrētu valdžia,

kuri, žinoma, visada nori praplėpti savo veiksmą. Bet kaip sakau, valstijos veiksmai nuolat platinasi: a) šita tendencija mažiau duodasi užtėmyti materialiskų daiktų išdarbystoje; čia galime matyti net susisiaurinimą valstijos veiksmo: valstija parduoda žemę į privatiškas rankas; pabirkai, amatai ir prekystė taip pat privatiškose rankose, o tai vis dėlto, kad išsilavinusi valstija išsirenka savitą išdarbystos dalį, kuriose jos veiksmai naudingesni už kitų ūkių veiksmą, taip antai, valstija ima į savo rankas girinę ūkį, nekurias kalnakasytės dalis, bankas, stato geležinkelius, užlaiko pačią ir t. t.; ant galo valstijos monopoliai dar labiau išplatina jos veiksmą. Tokiu būdu mes matome, kad valstija yra didelis darbdavėjas; šitai svarbus dalykas dėl išrišimo taip vadinamo „sociališko klausymo“. b) Kitose ūkėse dalis valstijos veiksmas platinasi ekstenzyviškai ir intenzyviškai: 1) ekstenzyviškai tuomet, kada reikalinga darbo vienybė ir didelė koncentracija kaip darbo taip ir turtų, pagal vietą ir laiką, nes tada tik valstija gali gerai ir pilnai užganėdinti reikalą, paveizdan, auginimo ir apšvietimo reikalai. Čia reikalingas didelis kapitalas, kurį apart valstijos gali surinkti tikta ai akcionerių kompanijos; užtatai valstijai priguli tokius reikalus paimti ant savęs, iš dalies pavesti kitoms priverstinoms draugijinėms ūkėms, nes tada nauda puls ant visų draugijos sąnarių; paveizdan: mokslinycios, universitetai, pačtas, telegrafai, geležinkeliai ir t. t.; 2) intenzyviškas platinimasis valstijos veiksmo priguli nuo to, kad su laiku kožnas reikalas darosi vis platesniu ir didesniu, ir jis turi būti pilniaus ir geriaus užganėditas; taip antai, su laiku vis daugiau reikia mokslinycių, mokslinycios turi būti geresnės, mokytojai geresni, labiau atsakantis darbo padalinimas tarp mokinančių spēkų ir t. t.; tą patį reikia pasakyti ir apie kitus reikalus. —

Abelna i kalbant, dauginasi žmonių noras naudotis iš svarbesnių kultūros rezultatų.

Valstijų gyvenime esti periodai, kada jų veiksmas nesimaino, nesiplatina; tai priguli, pirma, nuo politiskų priežasčių, kurios neduoda valstijai rūpintis apie savo vidurinius reikalus, antra, nuo blogo finansų padėjimo, taip antai: Vokietija paėmė daug geležinkelių į savo rankas, Italija-gi arba Maskolija negali paimti delei stokes finansų.

Vienok šiame šimtmetyje valstija jau daug darbų paėmė į savo rankas, ir daug įvedė įstatų, reguluojančių privatiškas ūkes: pačtas, geležinkeliai, telegrafai, visokios mokslinycios, pabirkų tiesdarystė ir t. t.; vakarinėje Europoje yra paveizdai namų statymo etc. Toki atsitikimai bus ir paskiaus, kada, lavinantis tautiskai ūkei, nekurie savumos skyriai stos į konfliktą su draugijos interesais; štai jau pakeltas literaturoje

klausymas apie žemės nacionalizaciją, t. y. nori pripažinti žemę valstijos turtu ir tada, kožnas, norintis apdirbti ir turėti pelną, turės samdyti nuo valstijos; iš pabirkų tiesdarystės naujosios žinios, tai Vokietijos įstatai 1883 m. apie priverstiną darbininkų assekuraciją nuo ligos; 1884 m. — nuo nelaimingų atsitikimų (pazeidimo ir k.) ir 1889 m. nuo senatvės ir silpnybės. Kada pradėjo daugintis ir stiprintis Vokietijoje social-demokratiška partija, tai Bismarek, laikydamasis priežodžio „kylį kylių varyti“, arba kaip jis pats sakė, kad „laukiniui žverui ištraukti dantis“, pradėjo rūpintis apie darbininkus, kad patraukti ant savo pusės; bet tų įstatų nauda labai problematiška tik jie turi principišką svarbą, nes jais valstija pripažino savo uždavą. Ant galo labai įstabus atsitikimas — neseniai buvusi Berlyne delegatų konferencija apie darbininkų padėjimą. Maskolijoje paskutinės naujienos: įstatai 1888 m. apie girias netik draugijines, bet ir privatiškas, nauji pabirkų įstatai (1882, 1884 m.) ir t. t. Matome, kad kaip konstitucionališkos monarchijos, arba republikės, taip ir absoliutiškos monarchijos eina vienu keliu — vis daugina savo veiksmą. Angsčiau as parodžiau, kokiuose atsitikimuose neatbutinai reikalingas draugijinės ūkės veiksmas; tą patį įpač reikia pasakyti apie valstiją; jaigu koki reikalą jaučia tik gmino (valsčiaus), arba rėdybos gyventojai, tai jį turi užganėdinti gminas, rėdyba; reikalus-gi visų valstijos gyventojų — valstija. Žodžiu kalbant: valstija turi užganėdinti tuos reikalus, kurių privatiškos ir kitos draugijinės ūkės negali užganėdinti, arba užganėdina blogiaus, arba brangiaus; valstija — tai prigimtas užtarytojas tų, kurie patys savęs negali apginti jaunų, senų, ateisenčių kartų ir t. t. Valstija turi iš dalies paimti ūkį į savo rankas, iš dalies kontroliuoti ir reguluoti kitas ūkes. (Pabaiga bus.)

Luitas.

Audiatur et altera pars.

Kada valdžios Rusijos pradėjo įvesti savo naikinčias tautiską skirtybę reformas į Finlandiją, žinoma, gyventojai, kuriuos pradėjo pančioti ir teikti jiems visokias, kaip sako dėl jų gero, dovanas — pradėjo atsisakinėti nuo tų dovanų ir saldumų jų peikti savo laikraščiuose. Už toki drasumą Finlandijos general-gubernatorius nubarė laikraštį *U n s i S u o m e t a r .* Potam, užgauti visi Finlandijos laikraščiai pradėjo teisintis ir aiškinti priežastis tokio savo pasielgimo, dėl kurio nustojo malonės įstatytųjų Rusijos ciecoriaus tarnų. Tarp tokių laikraščių drąsiausiai atsiliėpė finnų *P ä i v ä l e h t i*. Tasai laikraštis, aprašęs apie užpykimą p. general-gubernatoriaus Heudeno, klausia: kokios priežastis išsauke užpykimą jo šviesybės? Kas-gi buvo pikto Finlandijos laikraščiuose, ką jie kalbėjo? Ir ant to atsako:

„Musų laikraščiai, norėdami tikrai painformuoti valdžias, apgarsiuo pažiuras gyventojų musu žemes ant permainų, kokių reikalauja rusų puse musu po-

litiskose institucijose. Jie, pasiremdami ant įstatų seniai muoms dovanotų ir pažadėjimų musu valdytojų, nurode ant tų paramų, ant kokių stovi tos institucijos ir kokių būdu jose galima įvesti permainas. Laikraščiai nukreipinėjo tuos neišmintingus, paremtus ant melo ir fanatiškų nurodymų užpuldinėjimus, kokiais rusiški laikraščiai, paskutiniame laike mus persakiojo. Va ką musu laikraščiai dare. Argi ne teisingu yra daigtu, del apgynimo savęs, kreiptis prie įstatų ir pažadėjimų valdytojų? Argi ne galima yra gītis nuo melagingų apkaltinimų? Matomai, nei nės straipsniai musu gazetose užrustino musu general-gubernatorių. Vis-gi su persitikrinimu galima ištarti, kad musu laikraščiai, šiuose klausimuose, išreiškė tikrai pažiuras visų gyventojų musų krašto. Laikraščiai tiki, kad jų skaitytojai, visa tauta, nežiurint ant etnografiškos šaknies, tame dalyke, visai pagyre pasielgimą laikraščių. Lyg šiol ne viens finnas (tasai pats atsakymas buvo patalpintas ir švedų *Nya Pressen*) ne pakėle prieš tai savo balso. Nors tokiu būdu Jo Šviesybė nupeikia mus, bet mes galime pasiramti tuomi, kad musu skaitytojai, musu tauta, užtatai mus pagyre. To mums užtenka“.

Ant tokio išmintingo atsakymo, nurodančio nuomones visu Finlandijos gyventojų, už ką rodos priderėtų Rusijos administratoriams, tiesdariams ir visai rusiškai tautai buti dėkingiems o delto ir rusiškiems laikraščiams reiktu pritarii savo draugams iš Finlandijos, Peterburgo S v i e t šaukia jau ne tiktai žemiškų pajėgų, bet ir pekliškų, dėl išnaikinimo, ant kuno Šventos Rusijos atsiradusios Sodomos. Rašėjas S v i e t'o, žinoma, straipsnį savo raše, *irritationis causa*, drebančia ranka ir aptemusia išminčia — žinoma suerzdijtas netikėtu atsitikimu šventoje Rusijoje, kur gyventojus, įpač parubežių, papratę yra laikyti vieton naminių gyvulių, kurie ir plakti ir badu marjiti ir panciotti niekada drąsiai ir atvirai skūstis ir prieštarauti neišdrįs, bet visada turės laizyti neteisingai plakančią ranką. Matomai, rusiškai valdžiai, administracijai, tiesdariams ir publicistams ne geistinu yra daigtu pažiti nuomones gyventojų, kuriuos saviškai apdovanoti, be pasiklausymo ken'o nors norų, rengesi. S v i e t taip užbaigia, pagal vaiko išmintį, gal ir pritinkančiai, savo straipsnį:

„Kaip ten nebebutu, bet panašus straipsniai talpinosi kas dien, per daugel mėnesių, finlandiškos gazetose švediškaai ir finiškaai; jie parodo, kad geru ne galima priversti prie supratimo vadovus finlandiško separatizmo. Jų raštai, ne užsilaikantieji nē nuo užgavimo augščiausių valdžių, užsipelno ant nubaudimo bet ne — pagal tuos kriminališkus įstatus dėl Finlandijos, kokius jije del savę išsidirbo, bet pagal įstatus del visos Rusijos. Jau laikas nugaluoti šjuokimus rusiškos valdžios! Tris ketvirtis amžiaus, nesuprasdama, žiuri finiška tauta ant bandos separatistų mindžiojančių tą valdžią. Laikas jau del pasielgimo stipraus ir neatmainomo!“

Ko rodos daugiaus reikia dėl kiekvienos viešpatystės, kaip tiktai to, idant jos gyventojai dabotu įstatus, del gero naudos viešpatystės ir kiekvieno jos gyventojų išduotus — bet drauge pridera viešpatystei juos lygiai daboti, ne mainyti pagal fantaziją ciecoriaus arba ministerio, kaip rubus kasdien. Jai gyventojams priguli klausyti ir garbėti viešpatystės įstatus ir jos augščiausių perdėtinį, taigi rodos ir tam perdėtiniiui prigul rupītis, idant jo pažadėjimai ir jo patarti įstatai, rankose jo tarnų, ne pastotu šmoteliu niekam nevertos popieros, idant pažadėjimai vakar duoti, ryto ne butu mindžiojami davusio pažadėjimą. Jaigu tautiškiems

gaivalams pridera lenkti galvą prieš moraliskus principus, ir ne gali buti daleista juos del naudos viešpatystės perzengti — tai lygiai ir viešpatystė, jos augščiausia galva, patvirtindama įstatus, taipgi turi laikytis kokio nors morališko principo. Be to, jije pati mindžiodama išdirbtus sviete, eile amžių, principus — ne gal užsipelnyti pašenavonės nē garbės tų, kuriais valdo. *Justitia regnorum fundamentum est*, mokino senovėja; rodos kad ir šiandien ne ant ko kito, tiktai ant teisingumo dėl savųjų gyventojų gal stovėti viešpatystės ir augti jų galybė. Teisingumu vienokiu dėl visu augščiausia valdžia gal sau užsipelnyti meilę visų gyventojų, jų užsitikėjimą; skriaudžiami, kuriems neteisybę kęsti reikia, už ką-gi gali mylėti perdėtinį augščiausios valdžios? Užka-gi jam užsitikėti galėtų, jaigu ant jo pažadėjimų nieko statyti ne butu galima? Ar gal už tai, kad jisai yra augščiausiu perdėtiniiu — jo darbų niekam ne yra daleista perkratinėti? To visko vienok del meiles ir užsitikėjimo visų gyventojų yra per mažai — to neužtenka. Kiekvienas vienstovis žmogus, ir kiekviena tauta, kolaik ji gyva — turi turėti savo geismus ir siekius, savo linksmybes ir skaudėjimus; neišmintingi tiktai gal norėti nutildyti ir nedaleisti apsiereiskimo tu norų.

Kiek atname, po smerčiui savo tėvo šiandien valdantis Rusijos ciecorius Aleksandras III, sėsdamas ant sosto, dovanajo kaltes arklevagiams ir visokiems kriminalistams, nors kitiems, nieku nenuskaltusiems nieko ne dovanajo, nieko nepažadėjo — tada vienok Finlandijai pažadėjo savo manifeste, kaipo prisiega, užlaikyti visas jos privilegijas iš kokių lyg jo užėmimo sosto kunjgaikštyste naudojo. Nežiurint ant tų pažadėjimų, k a i p o p r i s i e g o s sėdant ant sosto duotos, šiandien to paties ciecoriaus valdžia pradėjo savo lyginančias reformas, iš kurių reformos postinės jau įvestos, toliausgi rengiamos reformos monetines ir maito įsticijų. Visos tos reformos vedamosyra su susiauriniu tiesų kunjgaikštystės gyventojų. Delko taip darosi? Ar-gi delto, kad visokios autonomijos, visokios tautiškos ir tikėjimiskos skirtybės, tautiški ir žmoniški jausmai ne užkenčiami yra Rusijos tiesdarių ir jų mokytojų informatorių — vietinių general-gubernatorių, kurie geriaus tinka del užziurėjimo kazermių, ne kaip del valdymo apigardos. Tie garbintojai spaugo servilizmo neuzkenčia žmonių jaučiančių, o bijosi, kaip šėtons šventito vandens, visokių nepasiekiančių jų išminčia neservilistiškų mislių ir saviškų jausmų.

Negalėdami remtis ant viešpatystės įstatų, ne ant pažadėjimų augščiausios valdžios, nes juos pats įstatytojai tos valdžios mindžioja ir apverčia ant panciavimo silpnųjų, ne galedami vartoti tų įstatų del savo apsigynimo, vadovai finiškų tautiškų partijų šaukia visus gyventojus siųsti pas ciecorių peticijas, norėdami jį apšviesti apie tikrą padėjimą apigardos ir išreikšti geismus visų gyventojų, ką nuo ciecoriaus gal but sliapiami jo įstatytų tarnų biurokratų. Kitokio kelio ne tur visur skriaudžiami svetimi gaivalai Rusijoj, kitaip ir ciecorius negal apie teisybę d'žinoti — nes jiji yra slepiama nuo Augščiausios valdžios sude-moralizavota biurokracija. Ant to pašaukimo, kaipo jau paskutinio bandavojimo Finlandijos patrijotų ir jieskojimo paskutinėje vietoje teisybės — štai ką atsaka S v i e t, tvirtidamas drauge, buk tų rusiškų reformų geidžia visi Finlandijos gyventojai, budami nukankįtais jau persenusiais įstatais.

„Negalima jau toliaus nužengti, vedant negirdėta priešingą valdžios agitaciją. Tiktai didele ir ilga kantrybe Rusijos ir jos valdžių gal kęsti tokius drąsius

siautimus apygardos, kaltos už viską Rusijai. Negera vienok sekla sėja Finlandijos separatistai ir gal iš jos užaugti kartus vaisiai.“

Kad gal riukti karčius vaisius, įpač kada tų reformų pasidaris eilės, taip, kaip jomis supancioti gyventojai Lietuvos, tai žinoma — bet kada tos reformos, siaurinančios tiesas gyventojų ir tikrai maitinančios armijas rusiškų biurokratų, da kartesnes už visas pasekmes užpykimo tų biurokratų-melagių — ką turi daryti gyventojai? Ar-gi tylėti, pasakoti visam svietui, meluodami, kaip meluoja rusiški publicistai, kad tos reformos yra saldesnės už medų? Ar-gi tylėti, arba peikti jas paslaptomis, jai už garsų peikimą pyksta pseudo patrijotai ir paslapta įieskoti kelių jas nuo savo sprando numesti, kada jos bus per sunkios del kasdieninio nešiojimo? Kaip-gi patrijotai Sviet'o paliepia? Labai būtų malonu, ne tikrai mums lietuviams, bet visiems svetimiams Rusijos gaivalams apie tai dažinoti.

Nors ne žinia, iš kur Sviet dažinojo apie tą Finlandijos gyventojų troškimą visų rengiamų reformų, bet jaigu taip yra, tai ko čia pykti ir drebėti prieš vaisius atsisaukimo finnu laikraščiu. Jaigu taip yra — to atsisaukimo nieks ne klausys, jaigu-gi garbingas Peterburgo laikraštis, kaip jau paprastai, meluoja, arba nieko nežino — tai jau vien gasdinimu ne nutildysi.

Nėra niekur ideališko įrėdymo, gal but, kad ne visas geras ir Finlandijoje, bet kodel prie išdirbimo reformų ne pakviesti ir Finlandijos reprezentantai, geriausiai apie reikalus savo tėvynes išmanantieji, o rengia jas tikrai biurokratai, kurie tiek apie tuos reikalus te žino, ir kurie tiek tesirupina apie naudą finnu, kaip oška apie pipirus. - Reformos kitur įvestos — geriausiai tą nuomonę patvirtina; įpač kaipo paveikslu gal but Lietuva apšvietimo dalykuose, neužilgo gal panašius vaisius išduos ir reformos mokslinčių priebaltinėse rėdybose. Bet tas visas slepiamas yra rusų publicistų; nėra tarp jų taip drąsių, kurie apie tą garsiai kalbėtu, arba kurie išdrįstu ant tikrų priežasčių nurodyti.

Nežakanta, apkaltinimai, visokios krucijatos prieš svetimus viešpatystės gaivalus negal išduoti laukiamų tų nepašauktų Rusijos pranašų-patrijotų vaisių. Kaip dabar, svetimi gaivalai gal prisilaikyti nuomonės: juo b j a u r i a u s ir p i k č i a u s, juo m g e r i a u s! Pik-tumas ir fanatiška neuzakanta nieko tvirto padaryti, ne gali. Apie vaisingumą rusifikatoriškos politikos, jau, nors ne drąsiai, pradeda rodos abejoti ir pats rusifikatoriai; su ta abejone ne tyčia išsitarė ir p. Sonin, apveikšciojant 50 metinį jubeleją Apuchtino, kada pagirdams darbą jubilato Lenkijoje, istare, kad jos ne užmirš ateitės istorikai, nors jo darbai neišduotu laukiamo vaisiaus. Kad-gi rusifikacija, eidama keliais šian-dieniskais, ne gal išduoti laukiamo rusifikatorių vaisiaus — tai kiekvieno žmogaus išmintis, ne aptemusi rusiškų šovinizmu, pripažįs. Tokios rusifikacijos nėra ka ir bijotis svetimiams gaivalams — bet — kada jije stabdo kelius progreso, įpač tiems rusifikavojemiams — kiekvienas turi paklausti, kas jiems nuzūdįta, iš priežasties paikų atperimentų, laikų sugražįs? Szernās.

Tėvyniszki varpai.

Skaudus ir įstabus raštas. Szunes, užė ant katalikų! Ka sako maskolius katalikui, o ka gali atsakyti katalikas. Veidmainingumas maskolių politikos. Zadinimas vaikų, o siundymas jų tėvų. Menkos vertės padoniausi jausmai. Rugojimas maskolių ant lenkų, kad su jais nesuitaiko. Ka maskoliai šnek, o ka daro. Į ka panaši Maskolija su savo vidurine politika. Delko maskoliai neužsitiki katalikais. Atsidusėjimas ir susiramminimas.

(Kopija rašto Kijevo policijos kancelarijos 14 Rugpjūčio š. m. po N. 123 užveizėtojui pietvakarių geležinkelių.)

Paslapta.

Benderių tvirtinės komendantas, general-majoras Čemerzin kreipėsi prie manęs 12 Berželio š. m. po Nr. 21., reikalaujamas prašalinimo skaitliaus lenkų-katalikų, tarnaujančių ant stacijų Bulbokai, Benderiai I ir II, Kaušanai ir Tiraspol, dėlei priežasties, kad tos stacijos yra apyruobėje tvirtynės ir kad, istikus mobilizacijai, negalima tikrai užsitikėti lenkų tautos asabomis. Pripažįdamas iš mano pusės Benderių komendanto reikalavimą visiškai teisum ir kad istikro Besarabijos skyriuje pavestų Jums Pietvakarių geležinkelių perpilnai agentų lenkų, nuožemiai meldžiu Jus išduoti veikiai nusprendimą prašalinti iš minėtų komendanto stacijų visus tarnaujančius agentus lenkus ir duoti man žinią apie pasekmę, pridėjus surašą prašalintų nuo tarnavimo, o tai del pranešimo Benderių tvirtynės komendantui.

Kancelarijos viršinikas
Pulkaunikas

Veisbach.

Yra taip dideli širdies skausmai, kad žmogus išsyk, lyg nutirpęs, negali to skausmo išreikšti: nesuraukia veido, neišleidžia ašaros; tik paskiaus, kada žmogus atsipeikia, pradeda byrėti ašaros, atsiliepia dejavimai. Atsitinka ir taip įstabus dalykai, kad žmogus išsyk, lyg užgautas griausmo, negali susipaisyti: žiuri atšalęs, rodos ant paprasčiausio daigto ir ne viena dirksnis organizmo nereiskia nusistebėjimo; tik paskiaus žmogus atsikvošia ir pradeda stebėtis.

Prie taip skaudžių ir įstabių dalykų galima priskirti paduotą augščiaus raštą.

Iš ko čia, sakysite, toks didelis skausmas ir ko čia taip didei stebėtis? Lyg mes, svetimi gaivalai Maskolijoje pirmąkart išvystame tokius dalykus?

Teisybė, nēr ant mūsų, įpač katalikų, skuros nė vienos vietos, kur nebutų skaudžiai pačūpinęje maskoliaus nagai ir nebutų palikę žymio; draskė mus išviršaus, bandė leistis ir į vidurius, bet da buvo nedasieķę mūsų sąžinės, lepiausios ant užgavimų ir kurios pažeidimas yra skaudžių skaudžiausiu. Dabar maskoliai įleido nagus ir į mūsų sąžinę. Reikia prašalinti lenkus - katalikus, nes, istikus mobilizacijai, negalima jais užsitikėti! Mat, kad tie lenkai nebutų katalikais, tai butų užsitikiamais. Kataliku negalima užsitikėti! Na, ar galima kuomi nors skaudžiaus užgauti kataliką, padaryti jam didesnę persulį širdies? Ne, negalima! Negalim taip-gi atrasti pritinkančio žodžio del padėkavojimo maskoliams už tokį sutrempimą mūsų sąžinės. Tai vis vien, kad maskolius pasakytų: „kiekvienas katalikas esi vagis, sukėius, apgavikas, veidmainys, vienu žodžiu, paskutinis latras! tau visai netikiu! nebuk kataliku, o tau įtikėsiu. Ot,

geriaus tapk stačiatikiu, nes stačiatikystė staigiai permains tavę ant gero, užsitikiamo žmogaus. Prisižiūrėk tik Siedleco rėdybai, kur mes unitus verčiame į stačiatikystę, kokia ten puiki melnyčia, perdirbanti blogą žmogų ant gero ir doraus: žmogžudys, vagis, kriminalistas — toks kaip jus katalikai — kurio laukia didžiausia kora, nueina tik pas popą ir pasako: jaigu atgysi manę nuo koros, tai tapsiu stačiatikiu. Popas užrašo į stačiatikius, na ir tas bjaurusis kriminalistas išsyk tampa geru ir užsitikiamu žmogum, taip geru, kad net sudas, neatrasdamas ant jo jokios kaltės, jokios blogos pusės, paleidžia liuosą — o sudas tik žino, ką pripažinti už gerą ir užsitikiamą žmogų. Na, ar ne puiki melnyčia?“

Kol maskolių laikraščiai zaunijo apie ne-užsitikėjimą svetimtaučiais, respective katalikais, tai galima buvo ir užpykti, ir vėl atsileisti, pajusti širdies nesmagumą ir vėl atsipeikti, nes žodžiai laikraščių galėjo likti tiktai „žodžiais“ ir neturėti jokios faktiškos vertės. Bet augščiaus parodytas raštas — tai ne publicisto žaunijimas, tai tikras faktas, kuris rodo visą teisybę, apie kurį dvejoti neprivalu, tai aiškus liudijimas, kad maskoliai paslapta, išpasalų, stengiasi katalikus išdildyti iš Maskolijos.

Dabar Maskolijos katalikas — lenkas ir lietuvis (maskoliai žodžio „lietuvis“ nevartoja, norėdami parodyti svietui, kad jau lietuviai sutiko būti maskoliais) — gali maskoliui pasakyti: „maskoliau! nedarkysiu tavo tikėjimo taip besąžiniškai, kaip tu manąjį, nevadysiu jį tarnu tamsybes ir despotizmo, kaip tai pavadino stačiatikystę rusinų pasiuntinis Okunievski nesikišiu į dalykus tavo sąžinės taip begėdiškai, kaip tu kišiesi į mano, tik štai ką pasakysiu: žadinai manę visokiomis tolerancijomis, o vienok spaudei manę kaip įmanydamas — aš negalėjau pridengti, nė savo tautystės, nė tikėjimo, nes tavo tolerantiška kumščia su visa savo sunkybe visur pasiekė; skriaudei manę, kiek galėdamas — aš kenčian, nes tikėjau, kad susiprasi ir, užsidedęs meile artymo, už skriaudimus atsilygįsi, arba nors nustosi toliaus skriaudęs; vienok tu ne tik neišsizadėjei tolesnių skriaudimų, bet da šiandien manę taip sunkiai pažeidei, užgaudamas paskutinę užslėptą nuo tavo nagų vietą mano lepiausių jausmų, kad to jau niekad ir nieku neatlygįsi; to pažeidimo mano tikėjimo, mano sąžinės, nors ir labjausiai norėčiau, užmiršti negaliu — jo žymis liks širdyje iki smert o po smert nusinešiu jį į kapą ir pavesiu žemei — tegul ji tau atlygįs už skriaudimą manęs, jaigu tu po ją vaikščiosi šventvagiška savo koja.

Dabar prisižiūrėkime kitai pusei minėto rašto.

Ką pasakytumem ant šitokio atsitikimo: didžponis, norėdamas išvyti iš greta ėsančio kaimo gyventojus ir įkimšti ten savo gimnainčius, ateina į tą kaimą ir surinkęs vaikus, pradeda su jais bovytis, rėplioti po žemę, vaišyti juos pyragais ir saldumynais, o tuomtarpu pasiutę šunės, tyčia paleisti to-pat pono, drasko tų vaikų tėvus, dirbančius ant lauko? Mažių mažiausiai atkreiptumem akis su pasibjaurėjimu. O jaigu tokia-pat politika Maskolijoje, jaigu lašas į lašą čia dedasi taspat, jaigu ir čia taip-pat veikia ir ponas ir šunės ir vaikai, tai prie pasibjaurėjimo turime pridėti da labai didelį nusistebėjimą.

Dabar da labai neseniai ciecorius Aleksandras III, su visa savo šeimyna, atlankė lenkų žemę, kur pabuvo gana ilgai. Atlankydamas ir kitą kart ta-pat žemę, tik niekad to nedarydamas, ką dabar: susaukė aplinkinius valščionius, įrengė jiems „ant pievos“ iškilmybę, vaišino ir apdovanojo juos, net „šnekino“ ir t. t. O tuomtarpu pirmiaus jau paleisti jo pasiutę šunės šalina nuo geležinkelių tų valščionių tėvus, lenkus-inteligentus, idant jų vietą atiduoti saviškiems, stačiatikiams, kuriais galima butu „užsitikėti“. Kam da čia ironija, kam da čia įjieskoti išjuokimų vidurinės maskolių politikos, kad nieko geresnio tame dalyke atrasti negalima už pačią teisybę?!

Maskolių laikraščiai (Novosti) džiaugėsi ir garsino visam svietui, kad „atsilankymas Šviesiausio valdono lenkų žemėje buvo proga išreiškimo karščiausių, padoniausių jausmų vietinių gyventojų.“ Ner kuomi taip labai girtis (ir Novosti tą gerai supranta): tie-pat gyventojai (tamsūs žmonės) butų išreiškę tokius-pat jausmus ir persų šachui, jaigu butų įrengęs jiems iškilmybę, ir davęs vyrams po „snapsą“, o merginoms po „skepetaitę“ už 15 kp. Bet tegul tie laikraščiai butų pirmiaus pasakę tiems valščionims: „žmones! mūsų ciecorius žadina ir bovija jus, kad nežinotumėte ir nestotumėte giti savo brolius, kuriuos tas-pat ciecorius daleidžia savo tarnams skriausti ir atimti duonos kasnį, o tik už tą kalbę, kad jie tokie-pat lenkai, kaip jus ir išpažįstą tą-pat katalikišką tikėjimą, kaip ir jus“. Ar tie žmonės, nors tamsūs, sakau, butų reiškia „padoniausių“ jausmus už tokį apgandinėjimą? Greičiaus tada išreiškimu savo jausmų butų privertę „šviesiausius svečius“, apleisti kuonuoveikiausiai vietą įrengtos „iškilmybės“.

Iš priežasties to-pat „atsilankymo“ maskolių laikraščiai vėl pakibino klausymą „susitaikymo“ su lenkais. „Apylinkėse gyvenimo išvien (maskolių ir lenkų) tur but nėra vietos del tos šventos teisybės, kad visi žmonės yra broliais ir kad dorisba pareiga kiekvieno žmogaus turi būti besistengimas prie gero ir draugiško susigyvenimo, o ne prie neapkantos ir pikto“ . . . „ar ir dabar (atsilankius ciecoriui ir davus merginoms po

skepetaitę) liks viskas po senovei tarp draugijų maskolių ir lenkų? . . . „ar ne laikas, kad abidvi tautos atsikratytų nuo tų „intransigeants“, nuo tų lenkų ir maskolių Rochofort'ų (nenorinčių susitaikymo ir nuo jų vodingos įtekmės?“

Sulygikime dabar šituos maskolių žodžius, su jų darbais, išreikštais aname rašte ir paklauskime: ar gali būti toji vieta dėl „šventos teisybės“, jaigu pats maskoliai nedaleidžia tai vietai pasidaryti, jaigu į tą vietą spraudžia „nebroliškus“ persikiojimus tų, kuriuos vilioja susitaikyti? ar gali išnykti „intransigeants, ipač iš lenkų pusės, kol maskoliai žadės vieną ką, o darys ką kitą; ar gali atsimainyti kas iš „senovės“, jaigu pats maskoliai neatmainomai vis erzina lenkus? jaigu ir „atsimainys“, tai jai bent pasididįs neapkanta ir skaitlius Rochofort'ų.

Nors anas paslaptinis raštas vertė mane kalbėti „Tevyniškuose varpuose“ tik tiek, kiek maskoliai užgavo mus lietuvius, kaipo katalikus, vienok rodėsi man reikalingu daigtu pridėti ir apie lenkus, o tai delto, kad užgavimas lenkų ir katalikų tame rašte labai sujungtas ir kad viens prie kito geriaus parodo visą bjaurumą, šuniškumą, veidmainingumą, neteisingumą ir bėgėdiškumą vidurinės maskolių politikos: žodžiuose taip, o darbuose kitaip. Maskoliai atvirai garsina visam svetui apie plačiausią, ipač tikėjimišką, toleranciją Maskolijoje, ciecorius pats atlanko katalikų bažnyčias, o paslapta pripažįsta, kad katalikais neužsitiki ir juos reikia išdildyti; šaukia lenkus susitaikyti, rugoja, kad jie ant to šaukimo šnairai žiuri, o paslapta tuomtarpu tuospat lenkus liepia šalinti nuo geležinkelių, kaipo žmones, su kuriais ne tik neverta susitaikyti ir sueiti į brolystę, bet pridera atitolinti nuo savęs ir visų valstijos reikalų.

Maskolija su savo politika, prilygstant prie jos svetimų gaivalų, išrodo lyg ta virėja, viliojanti vištas žiupsniu grudų: neva jas lesina, o čia žiuri, kad tik sugauti arčiausiai priėjusią ir papjauti.

Skaitant Maskolijos istoriją, kurios kiekvienas lapas pažymėtas krauju, žmogžudyste, nesvietiškais kankinimais, neįtikėtinais skriaudimais, pardavimu brolių į rankas priešų ir t. t., neatitinkame liudijimų, kad tais dalykais būtų įpatingai užsiėmę katalikai, o visur ir vis atliko tai pats maskoliai; naujose gadynėse katalikai buvo taip-gi istolo nuo nežmoniškų atsitikimų Maskolijoje. Tai-gi už ką šiandien maskoliai neužsitiki katalikais ir faktiškai juos persekioja?

Žinomas visiems daigtas, kas dedasi su žmogžudžiu, didei nusidėjusiu žmogumi. Išpradžių mislija savo kaltę užslėpti, bet juom labjaus apie ją mislija, juom labjaus pradeda drebėti prieš savo mislis; paskiaus jam rodosi, kad jau

visi apie jo kaltę žino ir taikosi tik jį sugriebti: pradeda bijotis savo šešelio, savo žingsnių ir balso, toliaus žmonių ir daigtų, ką aplink jį yra ir ima atvirai skūstis, kad jį visi ir viskas persekioja ir tyko ant jo gyvasties; ant galo tampa manijaku ir pats persekioja ir naikina viską, kas jam rodosi ant jo tyko. Galų galę — arba kiti tokį manijaką nukaneveikia, arba pats sau galą padaro.

Ar ne toks bus psychologiskas pamatas persekiojimo katalikų Maskolijoje?

Maskolijos širdis apsupta iš visų pusių svetimais gaivalais, kuriems maskoliai-biurokratai įsigriso iki paskutiniajai ir gerai įlindo į panages, naikindami jų tautystę ir spausdami tikėjimą; prilygimas prie jos kaimynų taip-gi nelabai užsitikiamas — žiuri viens ant kito keteras pastatę; viduryje draugijos platinasi negeistini fermentai naujų idėjų, kurias Maskolija stverėsi nežmoniškai naikinti — juom labiaus naikina, juom didesnė ugnis kyla.

Ar prie tokių išlygų Maskolija neprisijaučia kalta esanti ir nusidėjusi, ipač svetimiams gaivalams? ar negali užklupti baimė? O ką, kad taip katras kaimynas pakeltų ranką, o svetimi gaivalai spusteltų iš visų pusių, tai viduriai, sugadinti naujų fermentų, vargiai toliaus gyvuotų! Čia mislijo svetimus gaivalus sumaskolius praryti, o štai jie nekėša galvos į slibino nasrus ir drasiai atsako: palaukk!

Ar negalėjo ateiti Maskolijai mislis, kad tie gaivalai supranta jau savo padėjimą ir jos močekišką pasielgimą su jais, kad jie ne su gerą širdžią žiuri ant jos, kad tyko tik atsilyginti už skriaudimus?

Tai štai pradžia neužsitikėjimo svetimais gaivalais.

Pirmiausiai maskoliai slėpėsi su viskuomi, rašydami visur vsio bėgopožučno (viskas gerai, laimingai), paskiaus pradėjo skūstis laikraščiuose, kad negali užsitikėti svetimais gaivalais, dabar pradėjo faktiškai juos persekioti ir visiškai naikinti — užpuolė manija. Pasipainiojo šiuomi žygiu katalikai — užė ant katalikų! O nežinome, gal ir daugiau paslaptinių siundymų paleista ne tik ant katalikų.

Koks iš to visko bus galas — nenoriu būti pranašų.

Oi duksta, duksta mūsų valdonai! Administratoriai civiliški seniai jau paduko, o dabar duksta ir užveizėtojai kariumenės ir tai da Kijevo apyruobėje, po valdžia žmoniškiausiojo iš visų maskolių gendroliaus. Jaigu taip dėtusi ir kituose svieto kraštuose, tai neužilgo turėtų būti pabaiga svieto, nes neužkenčiamiems maskolių katalikams Maskolijoje neilgai galima bus užsilikti.

Ramina mus tiktai tas dalykas, kad padukusiųjų neilgas paprastai gyvenimas. Q. D. ir K.

Naujausia tiesdavyste apie darbininkus.

Paskutinį laiką, kaip kuriose Europos viešpatystėse, pasirodė projektai įstatymų, turinčių už siekį įvesti juridiskas normas dėl prietikių, išdygstančių tarp darbdavių ir darbininkų ant darbo lauko. Vieni tų projektų visai dar nauji ir užkabina klausymus, ikišiol dar neišristus tiesdavystės keliu, kiti-gi paduoda tiksliai įstatymus, papildančius arba permainančius jau seniaus įvestas normas. Kokią naudą, didelių ar mažą, atneš įstatymai, kaip vaisiai šia ar čia pakeltų projektų, tai kitas klausymas; bet negali abejoti apie tą svarbumą, kokį turi apsemimas viešpatystės duoti juridiską pripažinimą ir apginimą tiems gyvenimo prietikiams, kurie ikišiol didesniame skaitliuje atsitikimų neturėjo jokios sankcijos, apart sankcijos fizinės arba ekonominės sylos. Viešpatystė, išduodama įstatymus, vardan apginimo darbininkų reikalų, ir pastatymo ant tvirto pamato prietikių, išdygstančių tarp dviejų draugijos luomų ant ekonominės dirvos, sykiu duoda ženklą savo pripažinimo, kad dabartinis ekonominis gyvenimas nėra toks idealiskas, kaip mąsto tikri ar netikri jo apginėjai, kad daug pikto jame yra, kurio neturi kęsti žmonija, didžiuojantėsi ir gėrintėsi augsta kultūra visame kame. Toliaus, viešpatystė vienkart pripažysta, kad ekonominis gyvenimas negali būti valdomas trumpo ir aiškaus principo: *laissez faire, laissez passer*, kad ir jame negali visko palikti ant geros valios kovojančių už buvį individų, bet reikia rūpintis, idant užstojant už silpnesni, sulęjęti jį, o jaigu ne, tai nors sustiprėti sunkioje kovoje ir, kiek galint, įgyvendinti teisingumą tenai, kur ikišiol jo nebuvo. Be to, viešpatystė, duodama sankciją darbininkų tiesoms, pakelia jų reikalavimus akise darbdavių; šitie negalės jau laikyti visokių reikalavimų darbininkų, kaip tai: sutrumpinimas darbo dienos, pakėlimas mokesčio už darbą ir k. k., už neteisingus, už užpuolimą ant jų turto ir šventų savoms tiesų. Matydami, kad viešpatystė pati nori atsiekti to, ko darbininkai reikalauja, noroms - nenoroms palengva turės apsirami ir sutikti su maščia, kad ne jie vieni ant šios pasaulės pašaukti džiaugtis gyvenimo gėrybėmis po dangčiu viešpatystės prieglobos, kad, atpenč, tokias pačias tiesas turi ir tie, kuriems lemta veido prakaitu dirbti už kampą ir dienos maistą ir krauti savo rankomis turtus darbdaviams, be jokio lukesčio išvysti auštant dieną laimingesnio gyvenimo. O persimainymas darbdavių papiurų ant teisingų reikalavimų darbininkų ir užstojimas viešpatystės sustiprįs darbininkus kovoje už savo tiesas, priduos jiems drąsumo plačiai ir atvirai skelbti savo norus ir reikalauti, kad kiekvienam duotų pagal principą *suum cuique*. Ant galo pagalios viešpatystės intervencija į socialiską klausymą naudinga ir geistina dar iš tos pusės, kad ji gali apsaugoti draugiją nuo staigaus lauzymo istoriskai susidėjusių išlygų ekonominio gyvenimo. Pirma, viešpatystė, išduodama įstatymus, turinčius už siekį geresnias darbo išlygas, sumažina antagonizmą tarp dviejų priešingų luomų, darbdavių ir darbininkų, neduoda taitimos rusėti ir plėstis tai kibirkštėliai, kuri visada gali uždegti laužą. Antra-gi, geresnės darbo išlygos turi pakelti dvasiską ir medegiską stovi darbininkų, prisidėti prie išdirbimo doriškų įpatybių, reikalingų, idant galėtu užstoti nauja ekonominis organizacija, reikalaujanti nuo žmogaus suvaldymo egoistiskų, individualiskų jausmų ir siekimų ir papratimo visame kame valdytis draugijiniams jausmais, turint visada už principą visų naudą. Darbininkai, dvasiskai ir medegiskai pasikėlia, geriaus supras savo

reikalus, pripras pats vesti darbą, o tada, su pagelba viešpatystės, turinčios savo rankose didelių ekonomiską syla, nesuuku bus palengva, nuo menko pradėjus, sutverti naujas ekonomiskas išlygas, labjaus, nekaip dabartinės, atsakančias draugijos reikalams. Bet nereikia tikėtis, kad vis tai gal greit atsitikti. Idant pasiekti katik minėtą siekį ekonominio gyvenimo, negana, kad viešpatystė rūpītusi tiksliai apie darbo išlygas, trumpai tai suprantant; reikia, kad ir kitos dalys draugijos gyvenimo atsakančiai persimainytų, nes, suprantamas daigtas, iki draugijinės išlygos abelnai bus priešingos minėtam siekiui, negalės persimainyti ir ekonomiskas gyvenimas. Žodžiu, reikia, kad draugija pastotu demokratiška; o tai daug laiko reikalauja, nes jausmai, papročiai ir mąstys, subrendę tarp tam tikrų gyvenimo išlygų, ilgai valdo žmogų ir atsiliepia.

Trumpai paminėjęs svarbumą viešpatystės intervencijos į socialiską klausymą, išguldysiu, kiek galėdamas, šia ar čia pasirodžiusius projektus tiesdavystės apie darbininkus. Pradėsiu nuo Vokietijos.

Suvažiavimas Europos viešpatystėsių pasiuntinių, buvęs Berlyne kovo mėnesyje šių metų, priėmė nekuriuos nuosprendžius apie darbą. Nuosprendžiai tie nepriverstini dėl viešpatystėsių, kurių pasiuntiniai buvo ant suvažiavimo; kiekviena viešpatystė gali juos priimti ar nepriimti. Užtai, idant suvažiavimo nuosprendžiai pastotu priverstiniais kokioje nors viešpatystėje, reikia, kad jos tiesdavystės valdžia užtvirtintų juos, pritaikydama, žinoma, prie vietinių ekonomiskų išlygų. Vokietijoje valdžia įnešė į reichstaga projektą įstatymų apie darbą, išdirbtą ant pamato nuosprendžiui suvažiavimo. Kokius klausymus užkabina projektas, tai galime pamatyti iš Imp. Vilhelmo kalbos, kurią Jis pasakė, atidengdamas reichstago sėsiją. Pasveikinius pasiuntinius ir išreiškias savo viltį, kad jie padės atsakančiai išristi klausymus, kuriais turės užsimti šia sėsija, Imp. Vilhelmas išsitarė, kad ytin pasitiki, jog tiesdavystė apginimo darbininkų labjaus bus išdirbta. Sanmoksliai, buvę pereinus metus kaip kokiose vietose, pakėlė manyje mąsti iširti klausymą apie tai, ar užtenkančiai užganėdina mūsų tiesdavystė teisingus ir išpildomus, neardant viešpatystės tvarkos, darbininkų norus. Pirmiausia reikia pasirūpiti apie atilį del darbininkų šventadieniais ir sumažinti darbą vaikų ir moterų, kaip to reikalauja žmoniškumas ir prigimtinės tiesos lavinimosi. Drauge su šituom ir kitus skyrius mūsų tiesdavystės reikia pageriti ir toliaus išdirbti. Čia ytin prigulie įstatymai apsaugojimo darbininkų nuo paojų del gyvasties, sveikatos ir dorybės, o taip-gi įstatymai apie padalinimą darbo. Paliepimai apie darbininkų knjgutes taip-gi reikia papildyti, idant, augant pasileidimui jaunųjų darbininkų, sustiprėti tėvų įtekme ant jų. Tai-gi projektas apginimo darbininkų, arba, tikriaus, projektas atmainų tiesdavystės apie darbininkus dasilyti darbo šventadieniais, darbo vaikų, paaugėjusių ir moterų, ir apsaugojimo darbininkų nuo paojų del gyvasties, sveikatos ir dorybės. Prie šito reikia pridėti dar įstatymus, nepaminėtus kalboje, apie sulaužymą sutarčių ir sanmokslus.

Atmainos įstatymuose apie darbą šventadieniais sekancios. Dabartiniai įstatymai draudžia darbdaviams versti darbininkus dirbti šventomis dienomis tiksliai tada, jaigu jie patys nenorės dirbti šitomis dienomis. Projektas-gi abelnai uždraudžia versti prie darbo šventomis dienomis ir daleidžia tai tik atsitikimuose, tam tikrai įstatymuose parodytuose. Kasyklose, druskinėse, akmenų skaldinyciose, ant fabriku ir amatinyciose, vietose, kur daro medegą trioboms, plytinyciose ir prie

triobų statymo uždrausta versti prie darbo šventomis dienomis. Šitas dienas turi duoti darbininkams ilsėtis 24 valandas, o per Kalėdas, Velykas ir Sekmines — 48 valandas; jai išpuola dvi šventos dienos pagretam, tai ant atilsio turi palikti 36 valandas. Prieš šventą dieną atilsio laikas prasideda aukščiausia nuo 7 valandos vakare ir vėliausia nuo 7 valandos rytmetyje.

Prekystėje tarnus, mokytinius ir darbininkus daleista laikyti prie darbo šventomis dienomis ne ilgiaus, kaip penkias valandas. Laikas, kuriame galės dirbti, bus paskirtas administracijos ir prigulės nuo to, kokiu laiku atliekama Dievo malda. Per keturias nedėlias prieš Kalėdas, taip-gi tokiomis šventomis dienomis, kada per vietinias išlygas daug darbo susivaro, administracija galės pailginti laiką, kuriame daleista dirbti.

Toki tai abelni įstatymai apie darbą šventomis dienomis; bet daleista išskirimai iš jų, vieni kurių parodyta pačiuose įstatymuose, kitus-gi galės daleisti Vokiečių Vienybės Santara arba augštesni ir žemesni administracijos organai. Pagal projektą, abelni įstatymai nedalyti: 1) darbo, kurį reikia neatbutinai atlikti, idant prašaliti kokį nors paojų arba neduoti jam užstoti, arba kurio neatbutinai reikalauja visų naudą; 2) darbo, kurio reikia įtaisoms apvalyti ir tvarkoje jas užlaikyti, idant gerai galētu eiti savas arba svetimas darbas, taip-gi nedalyti darbo, nuo kurio priguli pradėjimas dirbti po šventei; bet vis tai turi buti toks darbas, kurio negali atlikti šiokią dieną; 3) darbo, reikalingo, idant negestu medega arba padariniai, jai tik tokio darbo negali atlikti šiokią dieną, ant galo 4) darbo vietose geriamose, taip-gi prigulincio prie susinesimų (komunikacijos). Darbdaviai, kurie norės, kad darbininkai dirbtu pirmuose trijuose atsitikimuose, turi padaryti surašą, kurioje del kiekvienos šventos dienos reikia parodyti skaitlių darbininkų, užimtų darbų, taip-gi ilgumą ir vardą darbo. Surašą šitą visada turi pristatyti, kada tik pareikalas vietinė administracija arba tam tikri priežiūros organai. Atsitikimuose, parodytuose augščiaus antramjam ir trečiamjam skyriuose, darbininkams turi duoti ilsėtis kas trečią šventadienį 24 valandas, arba kas antrą mažiausia nuo 6 rytmetyje iki 6 vakare.

[Toliaus bus.]

M. Joniškis.

A. a. kunigas vyskupas Juozas Oliaka.

A. a. vyskupas Oliaka užgimė 28 dieną sausio 1812 metų kaime Kriauniškiuos', Marjampolės pavieta Šuvalkų rėdybos. Buvo sunum kinkinų Vinco ir Jadvygos Endriusiuotės.

Sulyg dvylikos metų augo ir lamdėsi namieje po akimis darbščių ir dievobaimingų tėvų, o metuose 1824^{uose} tapo nuvežtas į Seinus, idant tenvietinėj mokslinycioj pradetu sistematišką mokslą. Metuose 1832^{uose}, pabaigęs mokslinycią, o norėdamas, kaip gyvai, pasilikti kunigų, įstojo į dvasišką Seinų seminariją. Bet-gi joje buvo neilgai, nes, kaipo turis gerą galvą ir mylintis darbą, po metų tapo vietinės dvasiškos valdžios išsiųstas į Varšavą del augštesnių studijų. Metuose 1837^{uose} pabaigė mokslus Varšavoje, kaipo Kandidatas šv. Teologijos.

Trečią dieną gruodžio, tų pačių metų, įšventinęs ant kunigo, liko prefektu ir mokytojum religijos Institute Nebylių Varšavoje.

Padėjimas a. a. Juozo buvo tasyk gana sunkus, isz vienos pusės viršininkas Instituto, užimtas visokiais reikalais, neprigulincziais prie Instituto, pavedė jam daugelį savo prideryščių, kurias garbingas lietuvys visados stengdavosi išpildyti kuogeriausiai, o iš kitos pusės ir mokinimas nebylių buvo nelengvas. Rodymai, per kuriuos nebyliai išreikšdavo savo jausmus, buvo neaiškus, nevienodi ir nesuvis atsakydavo mislims. Mokytojai vel vieni tą patį daigtą rodydavo mokytiniam taip, kiti kitaip. Kun. Oliaka, turedamas ant mislių, jog tie rodymai esti vienintelia kalba nebylių, jog baisia nesmagu esti kad viens su kitu susiprasti, kaip reik, negali, pasirupino visus tuos rodymus suorganizuoti ir pagal išgalėjimą davesti sulyg tobulystei. Darbas užėmė a. a. kun. Oliakai daug laiko, bet-gi vaisius atnešė neišpasakytai didelius. Rodymai jo buvo taip gerai išdirbti, jog kiekvienas jo krustelėjimas, kiekviena jo akeija buvo drauge, taip sakant, gyvu žodžiu. Metodą savo mokinimo surašė originaliskame veikale: „Mokslas Religijos, išguldinėtas Institute Nebylių Varšavoje“. Jei dar prie to pridursime, kad kun. Oliaka, atėjęs į Institutą, rado apart vieno murinio namo tikt kelias pusiausugriuvusias triobelias, o išeidams paliko į jų vietą namus murinius, pastatytus po jo pačio priežiura, turėsime prieš savę jo trusą, jo energiją, jo isturėjimą.

Tat-gi nedvyvai, kad aštuoniolika metų, praleistų ant taip sunkaus darbo prie Instituto Nebylių, nepraslinko be blėdingos įtekmės ant sveikatos jauno kunigo. Paskutiniuose metuose buvio Institute jaute, jog kasdien eina silpnin. Neatbutinai reikėjo siek-tiek pasilsėti ir pataisyti sveikatą.

Metuose 1854^{uose} atsisakė jau nuo prefekturos Institute ir ėmėsi už langvesnio darbo, t. y. tapo išguldynetojum religijos buvusioj Rėdybos Gimnazijoje, likdamas taipos-gi mokytojum religijos ir Institute. Bet-gi tas dalykas jo neišgelbėjo. Sveikata ėjo vis menkin. Reikėjo norint-nenorint pamesti murus Varšavos ir jieškoti šviežio oro kur kitur. Taigi prie pats galo 1855 metų persikėlė iš Varšavos į Radziminą ant prabščystės, kurią jam už nuopelnus dvasiška valdžia pavedė 1846^{uose} metuose.

Radzimine kun. Oliaka pasveiko ir vel griebsi už naujo darbo. Randas jam, kaipo geram pedagogui, pasiulė vietą prefekto ir mokytojaus religijos Pedagogiskame Radziminio Institute mokytojų pradinių mokslinycių. Isz pradžių kun. Oliaka nenorėjo ant to sutikti, bet-gi, kada randas neperstojo jo reikalavęs, ant galo apsėmė

užimti virš-minėta vieta. Mokytojūm Radzimino Pedagogiškame Institute buvo nuo 1856 iki 1862 metų. Paskui atsisakė nuo tarnystės ir pasidavė į emeriturą.

Metuose 1866-se tapo pašauktas į Varšavą, kaip administratorius parapijos Sv. Traicės. Vienok čion buvo permažai del kun. Oliakos darbo. Užtad 1868 metuose, po smert kun. Mitvocho, tapo paskirtas administratorium didelės parapijos Visų Šventų (taip-gi Varšavoje), kur buvo statoma bažnyčia. Čia kun. Oliaka galėjo jau išskėsti savo rankas, nes darbo buvo ik valiai. Teisybė, jis ir trusė, kaip įmanydamas, apie statomus Dievo namus. Pats ragino parapijonus, idant ši-ta del bažnyčios paaukautu, pats visur viską prižiurinėjo, pats net plytelias nešiojo, idant tikt greičiaus gauti pasimelsti naujuose maldos namuose, taip kad viskas, kas tikt šiandien yra toje bažnyčioje, tai vis įrengta kun. Oliako. Pinigus, kuriuos apturėdavo iš parapijos, apversdavo ant labo bažnyčios, arba išdalįdavo neturtingiems.

Budams administratorium didelės parapijos, nors ir labai buvo užimtas reikalais bažnyčios, vienok neužmiršo ir apie nebylių Institutą. Metuose 1874-se, drauge su kitais mokytojais Instituto, parašė dikta veikalą, vardu: „Sistematiškas spasabas išguldinėjimo mokslo religijos del nebylių“. Po tam neužilgo vel iš po jo rankų išėjo ant svieto; „Mimiškas žodynas“, kurį sustatė drauge su kun. Jagodzinskiu. Tuodu veikalai kun. Oliakos, nors ir turi sav panašius literaturose kitų tautų, bet-gi anie liekti toli užpakalyj’.

Popiežius Leonas XIII, išgirdęs apie tokius darbus garsaus lietuvio, paskyrė jį 15 dieną kovo 1883 metų viskupu Aratenijos, o sufraganu Seinų diecėzijos. Pakonsekrutas Petropilej’ 27 dieną gegužio tų pačių metų ant viskupo, kun. Oliaka pargrįžo į Lietuvą ir apsigyveno Vilkaviškije. Čionai jisai, likęs prabaščium, da su didesniu, kaip pirma, stropumu pildė prigulėjimus ganitajaus dušių. Anė silpna sveikata, anė senatvė negalėjo atitraukti jo nuo darbo. Nežiurint ant augšto laipsnio, kokį buvo užėmęs hierarchijoj’ bažnyčios, kuogeriausiai pats, be jokių užvadų, atlikdavo visas priderystes paprasto prabaščiaus: eidavo spaviedoti, sakydavo pamokslus, važinėdavo pas ligonius. Ne sykį budavo atsitinka, kad ateina žmogus į kleboniją ir prašo pas ligonį kunįgo, — a. a. vyskupas su tėviška meile, budavo, atsako prašančiui: „gali, suneli, gryžti namon — kunįgas tuojaus bus“, ir toj’ pačioj valandoj’ rengdavosi pats į kelionę. Buvantiejie pas ligonį, pamatę atvažiuojant vyskupą, nežinodavo ką daryti, nes niekad nesitikėdavo, kad pats vyskupas galėtu pas juos atvažiuoti, a. a. vyskupas, kaip paprastas vikarijušas, atlikęs viską, kas reik

pas ligonį, sušelpęs jį medegiškai, jei budavo neturtingas, nuramįdavo nuliudusius ir vel gryždavo į Vilkaviškį. [Toliaus bus.]

Korespondencijos.

Nuo Kalvarijos (Suvalkų rėdyb.). Kiekvienas numano, kad daug geriaus ir naudingiaus gyvėti vienkiemiais, kaip mūs žmonės kalba, ant kolionijų, nėg draugia, kaimuose, kur visų laukai yra šniuruose. Vienkiemis ukinikas, turintis kelias dešimtis margų lauko, išsistato triobas viduryje savo kolionijos, apsisodina medžiais, užveda sodelį, ir kur jau nuo seno gyvena ant kolionijų, kur medžiai išaugo augščiaus triobų, ten dabar dailiai istolo išrodo Lietuvos sodybos. Čia pats ukinikas, kaip nori, gali padaliti lauką ant kelių dalių. Kur nori, ten sėja kviečius, jai dera, rugius, miežius, avižas, žirnius, linus, ir t. t. arba tačiaus bulves sodina. Kada vėl nori, valo išnokusią gerybę nuo savo dirvos; netoli turi eiti į darbą, laiko nesugaišina, nuo kiemo visa kolonija matyti, ar kaip piemenukas gyvulius gano, arba kaip šeimyna darbą dirba. Priesingai-gi gyvenantiems ukinikams kaimuose einasi. Lauką turint šniuruose, darbas vis velkasi, daug laiko reikia sugaišiti ant vaksėojimo ir važinėjimo: jaigu da katras atsilieka su darbu, neturėdams kiek reikiant pajiegu, draugia nespėja su kitais nuvalyti javų nuo dirvos savo, nelaimingu yra. Kiti jo kaimynai, nelaukdami pakolaik jisai atims nuo dirvos gėrybę, jaib tiktai jie atėmė, tuojaus gena kaimenę (bandą) ir tokiu budu pataikuno javus sugano. Daug yra panašių priežasčių, del kurių vargingas yra gyvenimas kaimuose.

Teko man syki apsinakvoti pas vieną senuką ukiniką kaime Brazave, Kalvarijos valsčiaus. Ukinikas man apipasakojo, kaip jiems įsipyko gyvėti po draugia, kaime, dėl augščiau paminėtų priežasčių, o matydami, kad gaspadoriams, gyvenantiems apielinkije ant kolionijų, daug geriau sekasi, susitarė 1888 m. persikelti ir jie ant kolionijų. Sutartį išpildė, ir dabar visi iš to džiaugiasi.

Da žinojau, kad Brazave yra čielalaukių kolionijų 21. po 35 margus lauko ariamo ir sėjamo; 8 kolionijos padalitos per pusę, t. y. po du sėdi ant 8 kolionijų; 1^{na} laiko pasidalinę keturuose; 6 daržinikai turi po 12 margų lauko sėjamo, 3 po 6 margus, o 5 po ketvirtį. Apart lauko sėjamo, kiekvienas ukinikas, turintis čielą kolioniją, da 6^{1/2} marg. pievos Palčebalėse valdo; iš čia turi šieną, ganiavą ir durpas ant kuro. Tačiaus da yra viso kaimo nesėjamo lauko, smilčių 140 margų, kur gano. Laukas Brazavo vidutinis, smiltėtas su žvirgzdu. Tokioje dirvoje rugiai dera visuomet gryni, be žolių, užtad duoną baltą valgo ir niekad jos nestokuoja; miežiai,

avižos ir žirniai vidutinį vaisių išduoda; bulvės uždera. Kur nekur jau mėgina ir kviečius sėti.

Neperseniai Brazavas išėjo ant kolonijų, žmonelės jau ruošiasi įsiveisti sodelius, jau galima užtėmyti ne paliai vieno ukinįko triobas pasodintus medelius; kur nekur grūšaitė su obe-laitė, ar višnaitė pupso; kitur agrastas pasodintas riogso; paliai tvorą išodintas gluosnis ar beržas laukia pavasario prasižaliuoti. Gražus tad užsėmimas medeliais. Dieve, pasakiau, padėk jumis užsiauginti ir sulaukti vaisiaus.

Da patėmijau Brazave nė šio, nė to grįčias: vis naujos su kaminiais, arba perstatytos iš senųjų. Bet ant nelaimės brazaviškių užžvelgiau, kad kiekvienoje grįčioje avis laiko. Ar negalėjote, tariau, eidami ant kolonijų, pastatyti avelėms šilto tvarčiuko, kur but galėję žiemavoti, o jumis but nereikėję draugia su jomis gyvėti. Dzukai Seinų ir Kalvarijos paviečio taip-pat žiemą laiko avis grįčiose.

Pereituose metuose 1889 išėjo taip-pat ant kolonijų ukinįkai kaimo Skersabalių, valsčiaus Raudenio ir Šarkaičio — valsčiaus Liubavo, Kalvarijos pavieto. Daug da yra kaimų, ką turi laukus šniuruose Kalvarijos ir Seinų pavieto. Kad suprastu gyvėtojai naudą kolonijų, teiriantusi konuogreičiausiai išsikelti iš kaimo. Dabar visi sulindę į kuopas skursta.

Kaimas Brazavo jau apsigyveno nuo senų gadylių, nės prieš paliuosavimą ukinįkų nuo ponų, prigulėjo prie dvaro Trakėnų, o žinoma visiems kaip Trakai, Trakėnai, Trenpiniai, Trakiškiai, Trobiškiai, Trabai, Trenpai, Vainatrkis, yra tai vardai senobiniai.

Prieš 1863 metų maištą dvarponiai su žmonėmis, kurie prie jų prigulėjo, dirbo kaip jiems geriau tiko. Trakėnų dvaro ponas išdildė tris kaimus: tikrus Trakėnus, kur gyvėta 14 gaspadorių ir 12 daržinųkų, Aglyniškius (čia buvę 9 gasp. dabar yra dvarelis Trakėnu — Gutavas) ir Augštakalnį, kur taip-gi dvarelis to paties vardo.

Da nuo kito senuko dagirdau štai ką; kada atėjo į Kalvariją kareiviai, mieste visi negalėjo sutilpti, todėl viena rota apsigyveno Brazave: Merginos to kaimo pradėjo perdaug prie jų limentis, paskui net gedą jomis reikėjo apturėti.

Dabar kareiviams gale miesto pastatė „kozarmes“, čia visi sutilpo. Jų yra nemažas pulkelis, 8 rotos, ir vis juo toliaus, juo daugiau jų pribusę. Da ketina 2 batalijonu pributi. Jie tankiai grudasi po miestą, besibelsdami susipažįsta su lietuvaitėms, pradeda bičiuliotis . . . O gedą, sarmata jumis mergelės su kareiviais pažintį turėti! stosis su jumis, kaip atsitiko su mergina Mauručiuose, ką mylimasis kareivis, užrišęs maiše savo rylimąją merginą, norėjo namon vežtis; tačiau lyg nereikalingą daigtą iš vagono

išmetė. Čia nusikalsta labai motinos, laikydamos savo dukteris namieje, neleisdamos jų tarnauti į kaimą pas ukinįkus.

Brazavas, kada da buvo ant kaimo, turėjo savo mokįtoją, kursai vaikus mokinę skaityti ir rašyti. Viena gražią dieną užėję „žandarai“ vaikus išvaikė, knįgas nuo jų atimdinėjo, o mokįtoją apskundė. Žinoma, parėjo mokėti „striuopą“ 25 r. Pusę užmokejo tėvai vaikų, kitą pusę pats mokįtojas.

Dabar nuo to laiko Brazave niekas vaikų nemokina, tikt kiekvienas namieje pralavina ant knįgelių. Pirma turėjo brazaviškiai karčema, kur sedėdamas žydpalaikis žmones viliojo. Pas jį susirinkdavo ant degtinės ukinįkai, lėbavo, arba da kortosna lošdavo. Dabar išdilo karčema, kaip išsikėlė ant kolonijų. Žydpalaikis turėjo iškurti iš kaimo. Brazaviškiai, nors ne visi, turi gerus daržus, kur dera kopustai, kurių užtenka ir patiems ir da lieka ant pardavimo.

Apleidęs Brazavą, atsibasčiau į pavieto miestelį. Girdžiu varpai cerkves skamba, klausau ir bažnyčios katalikų varpai atsiliepia; atkreipiu ausį į kirkę liuterių — ten tyli; toliaus žiuriu lydi į Cerkvę lavoną. Girdi, mirė pavieto viršinikas. Buvau žingeidus, ar-gi, kaip lydės lavoną į kapus, vėl katalikų varpai skambįs. Štai jau prisiartinio vienuolikta valanda; lydi; klausau — mus bažnyčios varpai tyli. Klausinėjau, kodel išvakaro skambėjo. Mat, sako, senį sugriebę „ziemskiai“, priverstinai liepė skambėti, o rytmetyje kunįgai išvažinėjo pas ligonius, seniai jau nekvaili: kur pasislėpę tupi. „Ziemskiai“ duris kunįgų daužo, bažnyčia uždaryta, raktų neranda. todėl, kaip musę kandę, turėjo atstoti. Žiurėkite koks pasielgimas stačiatikių: liepia ir įstatymus išduoda, kad mus kunįgai nesimaišytu prie jų bažnytinių apeigų, o čia jie patys lyste nori įlysti į mūsų bažnyčia! Kur čia tiesa?

Beje! iš piktumo bučiau užmiršęs. Ant rytojaus ir taip-gi iš vakaro, kaip kuną lydėjo, miesto amatnįkai katalikai: kriaučiai, šiaučiai ir staloriai prie iškilnės tarnavo — žvakias, križių nešė ir nemenkai prisidėjo prie visų apeigų. Tai darė už kelis rublius! Skaitytojai nuspręskite patys, ko verti tokie žmonės, kurie už pinigų lenda prie stačiatikių, kaip musės prie medaus! ne, ne medų rasite taip elgdami, bet nuodus! . .

Bl. Dgl.

Politika.

Bulanžistų istorijoje užstojo, matyt, jau paskutiniai epizodai: Pritarėjai pabėgusio nuo sudo jenėrolo viens po kitam pradėjo kratintis nuo savo tikėjimo; Mermė atidengė francuzams visas paslaptinas partijos, kuri vadino savę tikrai tautiška ir buvo pažadejus padaryti tautiškas rėformas; ant galo 50 ar 60 monarchistu, sebravusių su Boulanger'u, atvirai atsisakė nuo agi-

tacijos prieš republiką ir pastojo į republikonų eilias. Šitas atsitikimas turi didę svarbą politikiškam gyvenime Francuzijos. Sistēma, parēmta ant valdymo su pagalba partijų, reikalauja, idant valdzia laiks nuo laiko pereitu nuo vienos partijos į kitą pagal tai, kaip mainosi visuomeniški reikalai ir draugijos nuomonē; toks parsimainymas partijų turi atsakyti reikalavymams didesnės dalies draugijos, kuri, mainantēs išlygoms ir reikalams gyvenimo, stengiasi ar tai įvesti plačias reformas, ar tai išpildyti tiktai principus, kurie jau pralaužē sav kelią gyvenime. Teip dedasi Anglijoje, kur valdzia laiks nuo laiko esti rankose tai liberalų, tai konservatorių, pagal tai, katra partija laikosi programos labiaus atsakančios reikalavymams ir nuomonēs didesnės dalies draugijos. Francuzijoje-gi dalykai visai kitaip stovē. Cia yra republikanų partijos, nepripažįstančios rēpubliškos formos valdymo; bet iš kitos pusēs, pats rēpublikanai dalinasi į kelias atskiras partijas, kurios labai skiriasi vieua nuo kitos pagal savo principus, kuriuos stengesi įvesti į gyvenimą. Skirtingumas principų atskirų partijų toks didis, kad iš tiesos sunku kitąsyk atrasti maž-daug svarbesnių įpatybių, priartinančių vieną partiją prie kitos. Taip, koks gali buti panašumas tarp radikalų ir tikrai konservatiškų republikanų? Ivairumas rēpublikanų partijų, iš vienos pusēs, stoka partijos, kuri tautos rēprēzentacijoj butu daugumu, iš kitos, daro tai, kad ministērijos susideda iš pasekėjų visokių partijų, išpažįstančių ne vienokius principus, ir delto ne ilgai užlaiko savo rankose valdzia, nes prie stokos vienodumo ministērijos prisideda svarbi priezastis — stoka partijos, kuri darytu daugumą parlamente ir pasiremdama, ant kurios ministērija galētu ilgai valdyti. Toks padėjimas dalykų labai užkenkia politikiškam gyvenimui tautos. Partija, paėmusi į savo rankas valdzia, neturēdama daugumo parlamente, negali atsakančiomis rēformomis išpildyti tautos norų ir užganėdinti reikalų, dalytinėjų likimo didelės dalies draugijos. Per tai politiškas gyvenimas sustoja ant vietos, viešpasystē atstoja nuo savo užduotēs eiti-lygiai su draugijos reikalais. Silpnumas valdzios, negalinčios parodyti jokio veiklumo, duoda ydą pavojingiems gaivalams vesti agitaciją, idant pagriebti į savo rankas valdymą. Tai parodo mums bulanzistų agitaciją, kurie, naudodami iš neapikantos draugijos, buvo užsimanę datirti valdzios vardan reikalų savo partijos. Kątik paminētų negerų apsiireiskimų politikiškam gyvenime nebntu, jaigu butu tvirtai susidėjusios politikiškos partijos, kurios turētu daugumą parlamente. Taigi iš šitos pusēs ir reikia laikyti už svarbų atsitikimą perėjimą kelių dešimčių monarchistų ant pusēs rēpublikos. Pagal nuomonēs jie stovi arčiausiai konservatiškų rēpublikonų; užtai su šitais ir vidutiniais rēpublikanais, sutinkanciais su konservatoriais nekuriuose klausymuose, galēs padaryti daugumą parlamente, kuris paimtu viršu ant radikalų ir rēakcionerų. Toks rēzultatas padarytu galimu tvirtumą ministērijos, užbaigtu tankiai istinkančius ministērijos krizisus ir priduotu vidaus politikai aiškesnį palinkimą.

Vokietijoje, artinantēs reichstago sēsijai, spaudoje ir susirinkimuose, tapo pakeltas klausymas didēs ekonomiškos svarbos, apie sumažinimą mokesčių, uždētu ant javų, įvežamų iš svetimų šalių. Brangumas javų, prigulintis nuo didelių mokesčių, uždētu ant įvežamų javų, iššankia brangumą gyvenimo abelnai; iš to naudą traikia tiktai vieni žemvaldziai, nes į jų kišenį plaukia visas pelnas, paeinantis nuo pasikēlimo prekių ant vidurinių rinkų. Juo didesni rubeziniai mokesčiai, juo žemvaldzių pelnas didesnis; delto tai vadinami Vokie-

tijoje „agrariai“ visada labjausiai stovėjo reichstago už pakēlima tų mokesčių. Dabar-gi vienok, kada bausis brangumas gyvenimo kelia visas luomas prieš neteisingus mokesčius, agrariai taipgi truputi apsimalšino ir reikalauja tiktai, kad esanti mokesčiai nebutų numušti. Norai jų vargiai išsipildys, jai tik bus padaryta santara su Austro-Vengrija, apie kurią pradėjo rūpintis Vokietija. Užmanoma santara turi už siekį aplengvinti ekonوميšką susinešimą tarp minētų viešpatysčių, iš dalies numetant mokesčius už daigtus, įvežamus iš vienos viešpatystēs į kitą, iš dalies sumažinant juos. Tokia santara butu aiškiu darodyjimu prieš protekcionizmą, kurio laikosi visos viešpatystēs ir kuris Amerikoje pasiekē netikētų rubežių, išėjus įstatymui Mac-Kinley'o. Šitas paskutinis, ne pro šali užtēmyti, labai apsinkino įvežimą javų iš Vokietijos ir davē nemažą smogį jos priekystei. Idant apseiti be Amerikos, Vokietija ir ketina padaryti santarą su Austro-Vengrija, kad iš čia gabenti javus, kurių iki paskutiniam laikui nemažai gabeno iš Amerikos. Paskutinēs paveikslas parodē, kokia pavojinga sistema protekcionizmo, jaigu viešpatystēs, sekantes jai, nežiuri ant draugijos reikalų ir ekonomiškų išlygų, tarp kurių esti visokios šakos pramonės. Vokietija taipgi priguli prie skaitliaus viešpatysčių, kurios uždeda didelius mokesčius ant įvežamų daigtų tankiai vardan reikalų ir norų nedidelio skaitliaus pramonininkų, del kurių aukauja visos draugijos. Sumažinimas mokesčių, apie kurį pakeltas klausymas turētu dalytėti ir daigtų, įvežamų į Vokietiją iš Rusijos. Dabar esanti dideli mokesčiai ant rusiškų daigtų, tarp kitų ir ant javų, neturi jokio *raison d'être* delto, kad Vokietijai nėra ko bijotis rusiškos konkurencijos. Numažinimas mokesčių padarytu pigesniu gyvenimą Vokietijoje ir atneštu didelią naudą taipgi Rusijos Lietuvai, kaipo kraštui, kuriame žmonēs užsima tiktai žemdirbyste; vaisiai žemdirbystēs šiandien negali eiti į Vokietiją iš priezasties didelių mokesčių, numažinimas kurių padidytu pelną Lietuvii ir lengvesnėmis padarytu sunkias ekonomiškas išlygas, dabar esančias.

Anglijoje vadai politikiškų partijų vazinėja po visus kraštus ir laiko kalbas, idant išaiškėti rinkikams tuos klausymus, ant kurių rems turinčioje neužilgo atsitidengti sēsijoje parlamento. Kaip visada, nuo kelių metu, ir dabar pikčiausiu del valdzios klausymu, nuo kurio ji jokiū budu negali atsikratyti, bus klausymas apie politiką, kokios Anglija laikosi su Irlandija. Prispaudimai, netikėti prie tos politikiškos laisvės, kuri išsidirbo Anglijoje per amžius konstitucionališko ogyvenimo, nepaliauja kankinę airių, kuriuos bausis ekonوميškas padēims pavedē į nagus žemvaldzių. Apginėjus jų valdzia gaudu, sudyja, sodina į kalinį, iš kurio jie išėina su vainiku nukankintų už tautišką idėją. Taigi seneniai pasisekē pabėgti iš kalinio O' Brien'ui ir Dillon'ui, kuriuos buvo pasodinę už politiškas kalbas. Išsprudę iš kalinio, jie iškeliauo į Ameriką rinkti pinigų ant pagalbos airių. Gladston'as-gi tuom tarpu duoda smogius konservatorių valdymui namieje, vazinėdamas iš vienos vietos į kitą. Iš kalbų, šia ir čia pasakytu, matyt, kad senyvas, garsus ir neapilstantis politiškas didžvyris, įneša į savo programą naujus principus, kuriuos pirma laikē už nepraktiškus. Tai-gi ne vienoje kalboje jisai išsitarē už sutrumpinimą darbo dienos iki 8 valandų. Tuomi, žinoma, gali pritraukti ant savo pusēs darbininkų partija, kuri juo tolyn, vis didesnią svarbą gauna politikiškam gyvenime. Jaigu liberalams pasisektu patraukti ją ant savo pusēs, tai nepasiliktu jokios abejonēs, kad konservatoriai turētu apleisti jiems savo vietą.

Greičiaus žirgeli.

Padavė Varpelis. (Ant balsų sudėjo A. Poliński.)

Solo

Greičiaus, greičiaus žir - ge - li, lau - kia jau - nu - žė - lė, sku - bįk sku - bįk

T. 1

T. 2

ppp

mormorando.

B. 1

B. 2

be - ra - sis, gau - si švie - žio šie - ne - lio. Vai ne - gau - siu šie - ne - lio,

poco rall.

a tempo.

f

ne - gau - siu švie - žio - jo. Pie - vas ta - vo mer - ge - lės van - de - nys ap - sé - mė.

Greičiaus, greičiaus, žirgeli,
Abu pasiviešim.
Skubįk, skubįk, bėrasis,
Tu ten gausi avių.
Vai kiti jau sveteliai
Alutį išgėrė,
Jau svetimi žirgellai
Avižas išėdė.

Beržuželis neklausė,
Merzeles nerado,
Nė tėvo, nė močiutės —
Visi buvo pas ženta.
Paukštelė sodelyj
Tai da graudžiai gieda:
Vai ne viena, ne viena
Darželyj kvietkelė.

(Geistina gauti tikrus žodžius ir šitos dainos).

Gromatnyczia.

Vincui. Atsakymo ne gaunu. — Apie užklaustus straipsnius nieko nežinau. Ar laukt dar jų, ar ne? Ant ateinančių metų pasakos ne turiu. Ar ne atsiustumei kojį vertimą? Gyvenimo a. a. v. Ol. kurį buvai pažadėjęs, gėli jau ne siųsti; patalpinau kita.

St. Augiui. Straipsnio apie „Žaibą“ ne gavau; ne gaunu ir „Iš visur“ del „Varpo“. Ar Kunigaikš. ne galėtu man pirma pranešti, kada atsiųsti ne galės, idant pats galecia pasirupiti. Kaip dabar daro — apstabdo mūsų darbą, nes ant syk ir man ne galima yra medegą surinkti.